

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Konec 2. světové války na Příbramsku
The end of the World War II, in Příbram region

Václav Kadlec

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Pokorný, CSc.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: B D-ZSV

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Konec 2. světové války na Příbramsku“ vypracoval pod vedením PhDr. Jiřího Pokorného, CSc. Samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 13.7.2018

.....
Václav Kadlec

PODĚKOVÁNÍ

Chtěl bych tímto poděkovat PhDr. Jiřímu Pokornému, CSc. za odbornou pomoc a cenné rady při vedení bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat Státnímu okresnímu archivu v Příbrami, který mi poskytl potřebné archiválie. Kromě toho bych chtěl poděkovat Hornickému muzeu v Příbrami, respektive řediteli PaedDr. Josefu Velflovi a historičce PhDr. Lence Blažkové, Ph.D. a Podbrdskému muzeu v Rožmitále pod Třemšínem a její vedoucí Mgr. Haně Křepelkové za poskytnutí dalších cenných rad. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat bývalé ředitelce Základní a Mateřské školy ve Hvoždanech Mgr. Edith Křečkové za pomoc při psaní bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce pojednává o konci 2. světové války na Příbramsku v květnu roku 1945. Je rozdělena do tří hlavních částí. Na počátku je kapitola, která se věnuje období protektorátu na Příbramsku. V této části je popsáno fungování zdejších úřadů v období okupace, akce odboje a aktivity parašutistů v regionu. Následující část popisuje vývoj událostí konce 2. světové války na Příbramsku. Práce se dotýká například existence Ruské osvobozené armády, nebo poslední bitvy války na evropském kontinentu. Její poslední část se věnuje období po skončení války. Jsou zde popsány různé škody a zločiny, které se odehrály po osvobození.

Klíčová slova: Příbram- protektorát Čechy a Morava- odboj- druhá světová válka- Vlasov- Slivice- květen 1945

ANNOTATION

The bachelor thesis deals about the end of Second World War at Příbramsko in May 1945. It is divided in three main parts. The beginning section covers period of the protectorate at Příbramsko. In these chapters describe functioning of local authorities, resistance actions and activities of parachutists in region. The following section describes course of events about the end of Second World War at Příbramsko. The thesis regarts for example about existence of Russian Liberation Army, or the last battle of War on european continent. The last part is dedicated to term after the end of War. There are described various damages and crimes, which happend after liberation.

Keywords: Příbram- Protectorate Bohemia and Moravia- resistance- Second World War- Vlasov- Slivice- May 1945

Obsah

1. Úvod	6
2. Období protektorátu (1939 - 1945)	8
2.1. Příbramsko za okupace	8
2.2. Protinacistický odboj na Příbramsku	13
2.3. Výsadky působící na Příbramsku	19
3. Květnové události roku 1945	23
3.1. Počátek povstání	23
3.2. Vlasova armáda v Čechách	26
3.3. Vlasova armáda na území Příbramska	31
3.4. Americká armáda v Čechách	36
3.5. Působení americké armády na Příbramsku	41
3.6. Osvobození Rožmitálu pod Třemšínem	45
3.7. Rudá armáda na Příbramsku	50
3.8. Bitva na Slivici	53
4. Poválečné události	60
4.1. Válečné škody	60
4.2. Poválečné zločiny a násilí	64
5. Závěr	68
6. Seznam použitých informačních zdrojů	70

1. Úvod

Příbramský region je známý díky své historii v oblasti hornictví. Již od 14. století zde vznikly první významné doly na těžbu stříbra. Právě stříbro byl hlavním kovem, který se v Příbrami a na Březových Horách těžil. Hornictví provázelo zdejší kraj pak po značně dlouhou řádku let. Například zde došlo v roce 1892 na dolu Marie k jedné z největších důlních katastrof v Evropě. Uniklé jedovaté plyny zde usmrtili až 319 horníků.

Město Příbram a jeho okolí byly ale významné i jinou událostí. Právě zde došlo k posledním ozbrojeným střetům na českém území během 2. světové války. V tomto prostoru se shromažďovaly vojenské jednotky nacistického Německa, jehož vedení zároveň během května 1945 podepsalo bezpodmínečnou kapitulaci. Přesto zde i po datu oficiálního ukončení války docházelo k dalším bojům.

Navíc na území Příbramska se řešily i otázky, které měly již značně politický nádech. Řešila se například otázka Ruské osvobozené armády pod velením generála Andreje Andrejeviče Vlasova, která se nacházela v době krátce po kapitulaci na území příbramského regionu. Jednalo se o ruské vojáky, kteří pozvedli zbraň proti Sovětskému svazu, a především proti jeho komunistickému vedení. Nakonec, když pochopili, že Německo válku nevyhraje a jim hrozila možnost sovětského zajetí, se rozhodli obrátit zbraně i proti Němcům během pražského povstání. Cílem jejich akce bylo přesvědčit blížící se americké jednotky, aby je vzaly do zajetí. To, co pak následovalo ze strany západních spojenců vůči svým sovětským kolegům v otázce tzv. vlasovců bylo důkazem velké politické hry.

Příbramsko bylo během okupace i důležitým prostorem pro odbojovou organizaci. Právě v okolí hornického města se nacházelo několik významných a často i úspěšných skupin. Jejich přítomnost dokázala narušit chod nacistického aparátu v regionu. V této práci se budeme zabývat těmi nejdůležitějšími jednotkami, které ve zdejších brdských lesích měly své základny. Jejich význam se ke konci války začal zvyšovat díky do prostoru Brd vysazeným sovětským parašutistům. Jaké měli úkoly? Jak byli úspěšní? Byli důležitým prvkem v květnových bojích? Kdo byl legendární plukovník Bogun? V této práci se pokusím na většinu těchto otázek plnohodnotně odpovědět.

Dlouhá léta, během kterých byli u moci v Československu představitelé Komunistické strany, se záměrně zamlčovala, nebo později nepovažovala za důležitou pro výklad dějin účast vojáků americké armády na osvobození západní části republiky. Během postupu k demarkační linii se

ocitli i na území Příbramska, které přitom ze značné části mělo spadat do sovětské zóny. Všeobecně jejich působnost v regionu není příliš známá pro veřejnost. V této práci jsou proto zaznamenány informace o jejich snahách zajišťovat kolony německých vojáků, které mířily do amerického zajetí. Dále například vypravování amerických průzkumných kolon do prostoru Příbramska, kde se stále ještě nenacházela Rudá armáda. Díky tomu se nám objevuje skutečnost, že samotným městem Příbram projely vozidla, která byla označena jinak než rudou hvězdou.

Pro příbramský region je navíc důležitá otázka události, která se odehrála v prostoru především mezi obcemi Milín a Slivice. Zde se v noci z 11. na 12. května 1945 odehrála poslední velká bitva 2. světové války na evropském kontinentě. Otázkou bude například, co předcházelo tomuto střetnutí, jestli Němci nespáchali některé válečné zločiny. Dále jakým způsobem bylo pro bitvu důležité jednání mezi německým velitelem jednotek v oblasti Slivice s americkými a sovětskými důstojníky v jihočeské obci Čimelice. Jaké jsou vzpomínky zdejších obyvatel na boje mezi německými vojsky a příslušníky třech ukrajinských armádních frontů Rudé armády, kteří neváhali použít pro likvidaci nepřítele i pro Němce obávaných sovětských raketometů BM-13, které veřejnost zná jako tzv. kat'ušě?

Květnové události přinášely i různé lidské osudy. Takový příklad můžeme najít v osvobození Rožmitálu pod Třemšínem, kdy se známým stala postava zdejšího učitele Františka Duška. Je typický příkladem rozporuplné osobnosti, která se považovala za partyzána, ale zároveň neprojevila žádné hrdinství. Zato se nebála terorizovat určité skupiny lidí, kdy v některých případech zašla až příliš daleko.

Příbramský region se rozhodně může pochlubit bohatou historií, ve které květnové události z roku 1945 zabírají jednu z předních pozic. A v následujících kapitolách jsou konkrétně tyto skutečnosti popsány.

2. Období protektorátu (1939 - 1945)

2.1. Příbramsko za okupace

Dne 15. března 1939 došlo k okupaci zbytků českých zemí německou armádou, tedy i Příbramska. Krátce po příchodu Němců začal i zde s příznačnou pečlivostí a důkladností pracovat úřednický aparát. Například v agendě městského úřadu v Příbrami v souvislosti s obsazením území ČSR německým vojskem z března 1939, kdy okupační správa požadovala střežení zdejších vodáren a plynáren, se uvádí, že stav mužstva policejní stráže v Příbrami není silný, v důsledku onemocnění několika strážníků a odvelení dalších k předáváním zbraní. Navíc zdejší velitelství mělo mylnou představu o existenci četnictva.¹ Situaci nakonec vyřešil Okresní úřad v Příbrami, který na základě rozkazu velitele pěšího pluku 42, uložil Městskému úřadu v Příbrami, aby nechal střežit policejní hlídkou až do odvolání městskou plynárnu a vodovod u Drkolnova. Ta měla být navíc po celou dobu konání této služby kontrolována hlídkou německých vojáků.²

Krátce po začátku okupace vydal Městský úřad v Příbrami vyhlášku, která obsahovala nařízení o opatřeních v sektoru veřejné správy. Podle pokynů, které získal úřad od velitele obsazovacího oddílu, nadále platí veřejným úřadům jejich práva a povinnosti. Starosta stále vede správu města a občané nadále mají zachovávat klid a pořádek.³ Zároveň obchody, které budou mít zavřeno déle než 24 hodin, kromě nedělí a svátků, už nesmí znovu otevřít. Nově navíc všechno zboží v obchodech musí být opáreno cenami nejen v korunách, ale i v říšských markách. Dále se nařizuje jízda vpravo ve směru jízdy, a to s okamžitou platností pro všechna vozidla. Nakonec tak zvaná policejní hodina uzavírací je až do dalšího stanovení určena na půlnoc. K této vyhlášce je navíc připsáno, že kdo nebude dbát těchto základních pokynů, vystavuje se stíhání s případným přísným trestem.⁴

Příchod německých vojsk do zbytku českých zemích měl pro některé osoby další důsledky. Jako příklad bych uvedl vyhlášku z 21. března 1939, kdy podle rozhodnutí místního velitelství německé armády musí být všechny árijské obchody čitelným způsobem označeny v nejkratším možném čase.⁵ Označením těchto árijských obchodů by mělo být dosaženo toho, že vojáci

¹ STÁTNI OKRESNÍ ARCHIV PŘÍBRAM. *Mimořádná válečná opatření, 1939 - 1945.* inv. č. 985, kart. 65.

² SOKA PŘÍBRAM. Tamtéž.

³ SOKA PŘÍBRAM. Tamtéž.

⁴ SOKA PŘÍBRAM. Tamtéž.

⁵ SOKA PŘÍBRAM. Tamtéž.

budou mít možnost se tak vyhnout neárijským obchodům. Nakonec je uvedeno doporučení k získání potřebných označení, a to v knihtiskárně A. Pelz v Plzeňské ulici.⁶

Zároveň se ale projevilo i vlastenecké cítění značné části obyvatel. Snažili se posilovat národní hrdost, která byla zprostředkována pomocí bohoslužeb, nebo kladením věnců k památníkům. Například 18. června proběhla na Svaté hoře pouť, jež byla spojením s tradičními mariánskými slavnostmi. Shromáždilo se zde kolem 30 tisíc lidí.⁷ Nebo 4. července se konala tradiční hornická slavnost spojená s Prokopskou poutí na Březových horách.⁸

Co se týká kladení věnců k památníkům, lze uvést případ z 9. července 1939. V ten den se stalo, že Spolek Jana Žižky z Kalicha v Příbrami nechal odhalit pomník padlých vojáků z období 1. světové války. K události došlo v obci Dolní Hbity, které jsou od Příbrami vzdálené zhruba 14 kilometrů. Akce začala kolem půl deváté ráno, kdy byli přivítáni členové tzv. Podpůrného a vzdělávacího spolku kamarádů benešovských v Příbrami. V deset hodin pak následovala polní mše svatá a odhalení samotného pomníku. Jako další významný aspekt projevů národního cítění se daly zakoupit odznaky v národních barvách s nápisem: „Vzpomínáme našich drahých a milých kamarádů, padlých v roce 1914 - 1918“.⁹

Našli se i takový, kteří se z nově nastolené situace rozhodli profitovat a někteří z nich se inspirovali protižidovskou orientací nových vládců českých zemí. Jako vzorovou ukázkou takového jednání lze předložit zápis ze setkání okresního vedení hnutí Vlajka, kterou zastupoval Václav Valtra a MUDr. Vladimír Kůna. V něm například žádají, aby se Židům okamžitě označily jejich obchody varovnými cedulemi, nebo jim byl zakázán přístup na Svatou horu a k tamějšímu parku a okolí, neboť křesťané také synagogu podle jejich tvrzení nenavštěvují.¹⁰

Celkově se situace Židů v protektorátu začala zhoršovat, a nejinak tomu bylo i na Příbramsku. Podle posledního předválečného sčítání obyvatel žilo v Příbrami 235 osob, které se hlásili k židovskému náboženství.¹¹ Tito obyvatelé města se záhy stali cílem útlaku nejen už zmíněné fašistické organizace Vlajka, ale především nacistického aparátu. Jako příklad takového šikanování lze označit akci z 9. července 1941. Ten den proběhla kontrola židovských spotřebitelů, kdy patnáct náhodně vybraných Židů muselo předložit ke kontrole své potravinové lístky a obhájit se, že nevybrali cukr navíc. U třinácti z nich bylo vše v naprostém pořádku, ale

⁶ SOKA PŘÍBRAM. Tamtéž.

⁷ GEBHART, J. - KUKLÍK, J. *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996, s. 17.

⁸ GEBHART, J. - KUKLÍK, J. Tamtéž.

⁹ SOKA PŘÍBRAM. *Veřejný klid, pořádek a bezpečnost*, inv. č. 784, sign. III/2, kart. 169.

¹⁰ SOKA PŘÍBRAM. *Ústavní věci státu, okresů a obcí všeobecně 1939 - 1947*, inv. č. 768, sign. I/1, kart. 165.

¹¹ VELFL, J. *Památky Příbrami v obrazech*, Příbram 2008, s. 166.

dva zbývající zadržení museli pak písemně potvrdit, že propadlé lístky spálili jako nepotřebné a žádný cukr nevybrali.¹²

Nakonec ale došlo i na Příbramsku k uplatňování tzv. konečného řešení židovské otázky. Jako příklad lze uvést osudy Židů žijících v ghettu v Březnici. Podle podoby Norimberských zákonů bylo z obyvatel Březnice uznáno 28 osob židovského původu. Z toho důvodu, že město spadalo pod kontrolu správy SS v Klatovech, tak Židům uložili povinnost dostavit se na shromaždiště tam. Celkem 27 březnických židovských obyvatel bylo společně vypraveno transportem s označením „Cd“ dne 26. listopadu 1942.¹³

Většina březnických Židů ale v terezínském ghettu dlouho nepobyla. Už 20. ledna 1943 bylo totiž 14 židovských obyvatel Březnice zařazeno do transportu „Cq“ do Osvětimi. Jiní březničtí Židé pak byli posláni například transportem „Cr“ z 23. ledna 1943, dvěma transporty pak 6. září 1943 a poslední v tomto roce byl transport „Ds“ z 18. prosince 1943. Zbylí březničtí občané židovského původu pak odjeli dvěma transporty na podzim 1944. Válku přežili pouze dva občané města, Rudolf Lederer a Julius Lederer, kteří se dočkali svého osvobození v terezínském ghettu.

Za dobu okupace došlo k několika situacím, které okupační správa brala jako útok proti její svrchovanosti a často za mnohdy drobné prohřešky tvrdě trestala. V Příbrami došlo v únoru 1942 k následující události. V noci z 18. na 19. února totiž neznámý pachatel dvakrát poplival vývěsní skříňku NSDAP. Krátce po tomto činu bylo obyvatelstvo pomocí plakátů vyzváno správní komisí města, aby jí a bezpečnostním orgánům pomohlo při vypátrání pachatele. Navíc komise vypsala odměnu 5000 korun tomu, kdo přivede orgány na stopu pachatele.¹⁴ Nakonec vše skončilo připuštěním možnosti, že některý z kolemjdoucích havířů mohl být postižen silným kašlem, kterým mohl omylem pošpinit příliš exponovanou a v noci neosvětlenou návěsní skříň. Proto se doporučuje, aby skříňka byla na jiném, méně exponovaném místě, kde by taková událost už se nemusela opakovat.¹⁵

S postupujícím vývojem války začalo být jasné, že Německo začíná v boji proti spojencům prohrávat. Jednou z důležitých příčin, která ukazovala stále se horšící situaci nacistického státu bylo časté bombardování Německa i okupovaných území, především v podobě náletů britského královského letectva (RAF) a amerického armádního letectva (USAAF). Tyto akce velkých

¹² SOKA PŘÍBRAM. *Židé*, inv. č. 1058, kart. 78.

¹³ VELEBNÝ, M. *Stručný průvodce historie židovského osídlení města Březnice*, Plzeň, 2005, s. 9.

¹⁴ SOKA PŘÍBRAM. *Mimořádná válečná opatření 1939 - 1945*, inv. č. 985, kart. 65.

¹⁵ SOKA PŘÍBRAM. Tamtéž.

svazů bombardovacích letadel se nevyhýbaly ani území Protektorátu Čechy a Morava. Častými cíli se staly především rafinerie na Mostecku, pardubické letiště, nebo Škodovy závody v Plzni.

Nálety proto nenechaly chladnými nikoho ani na Příbramsku. Se zakládáním protiletadlových krytů se začíná kolem roku 1941. Okresní úřad v Příbrami jménem okresního hejtmána a rady politické správy Dr. Bartoše vydává 21. března 1941 nařízení o zřizování úkrytů k ochraně před leteckými útoky. Zde se můžeme dočíst, že hejtmán požaduje, aby všem stavebním úřadům byl dán příkaz, podle kterého měli stavebníci nových budov se postarat o vhodné úkryty pro obyvatele těchto vznikajících budov.¹⁶ Nakonec hejtmán ještě připomíná, že řádné provádění těchto zmíněných ustanovení je v zájmu veškerého obyvatelstva, a proto rychlé budování takovýchto krytů jak ve veřejných, tak i v soukromých budovách je považováno za nutné.¹⁷

Důležitost existence protiletadlové ochrany pak narůstá v druhé polovině války. Například Okresní četnické velitelství Příbram vydalo 1. dubna 1944 nařízení všem četnickým stanicím a všem obecním úřadům v okrese. Je zde uvedeno, že péče o protiletadlové kryty, které se nacházejí ve svépomocné ochraně, nejsou dostatečně udržované. Proto je nutné poukazovat na domovní poučování, aby tyto místnosti byly vždy udržovány v pořádku a ve stavu, který odpovídá protiletadlové ochraně a přizpůsobeny novým poznatkům, získaným v dosavadní letecké válce.¹⁸ Velký problém při fungování protiletadlové ochrany představovalo chování a přístup obyvatelstva k těmto opatřením. Doložena je ve zprávě vládního komisaře jako místního vedoucího protiletadlové ochrany města z 1. listopadu 1944. Tvrdí, že chování obyvatel vzhledem k protiletadlové ochraně má nedostatky. Jako příklad je uveden nesprávný postup a podoba zatemnění, kdy v některých případech nejsou zatemněna vůbec.¹⁹ Z tohoto důvodu začalo být porušování špatného zatemnění trestáno, a to buď pokutou ve výši do 1500 korun, nebo vězením v délce trvání do 6 týdnů. Navíc policejní orgány mají přísně trestat ty dotyčné osoby, které budou v době poplachu se zdržovat v ulicích a na dalších prostranstvích.²⁰

Stále ale zůstávaly snahy o co možná nejpříjemnější život očima protektorátních a okupačních správ. Hodně se v tomto případě využívaly děti, pro které zde fungovalo Kuratorium pro výchovu mládeže. V rámci této organizace byly vytvořeny tzv. povinné služby mládeže, na které se měli dostavovat chlapci a dívky ve věku 10 - 18 let. A právě v otázce povinné docházky

¹⁶ SOKA PŘÍBRAM. *Protiletadlová ochrana - 1944*, inv. č. 1053, kart. 77.

¹⁷ SOKA PŘÍBRAM. Tamtéž.

¹⁸ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

¹⁹ SOKA PŘÍBRAM. Tamtéž.

²⁰ SOKA PŘÍBRAM. Tamtéž.

byl značný problém, neboť například městský rozhlas 26. května 1944 hlásil upozornění pro všechny rodiče na dodržování tohoto nařízení. Většinou se totiž stávalo, že mládež do služby nechodí, i když jejich rodiče jsou pevně přesvědčeni, že se tak děje.²¹ Díky tomu tak vznikla spousta úrazů, které si děti způsobí mimo povinnou službu, které jsou pak Kuratoriu přičítány.

Takové činnosti už ale nedokázaly zastřít skutečnost, že nacistická Třetí říše prohrává válku a čím dál více se přibližuje její konec. Důsledkem této pomalu nastávající situace bylo zavádění různých omezení a nařízení, které ztrpčovaly život už tak dost trpícím obyvatelům především okupovaných zemí, protektorát nevyjímaje. V případě nařízení se objevují především výzvy k nástupu na zákopové práce. Počátek těchto výzev je spojen s svoláním státní vlády z 28. prosince 1944, které povolávalo české muže na tuto činnost. Postupně se pak stávaly pravidelnou rutinou. Pokud jde o případ Příbramska, tak například 1. února 1945 museli podle nařízení Okresního úřadu v Příbrami všichni muži ve věku od 16 do 55 let nastoupit k výkonu tzv. pracovní povinnosti. Měli se na ní dostavit 2. února a mít s sebou lopatu. Shromážděště mělo být v obecním dvoře.²² Neuposlechnutí těchto výzev na práce se pak trestně stíhalo, jak se můžeme dočíst v podobném nařízení z dubna 1945.²³

Pokud jde o omezení, tak za příklad je možné uvést začátek roku 1945, kdy Elektrické podniky v Příbrami oznámily veřejnosti výzvu od Jihočeské elektrárny v Českých Budějovicích, aby se s ohledem na celkovou situaci v zásobování elektrickou energií připravili všichni spotřebitelé, neboť se s okamžitou platností sníží spotřeba elektrické energie oproti minulému roku nejméně o 10 procent.²⁴ Dále upozorňovaly na kontrolu, jelikož hlídat snížení elektrické energie v domácnosti je povinen každý odběratel sám na vlastním elektroměru a to s platností od 1. ledna 1945. Nakonec se uvádí, že nedodržení bude trestáno.²⁵

Jednou z posledních aktivit před osvobozením příbramského regionu byla zpráva vládního komisaře z 5. května, ve které požádal posádkového velitele o vrácení jízdních kol, jež byla obyvatelům zabavena. Nakonec posádkový velitel slíbil, že kola tedy vrátí.²⁶ Tímto dnem ale zároveň začíná ozbrojený boj českého obyvatelstva proti nacistické okupační správě českých

²¹ SOKA PŘÍBRAM. *Zprávy hlášené v městském rozhlasu 1942 - 1945*, inv. č. 1066, kart. 79.

²² SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²³ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²⁴ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²⁵ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²⁶ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

zemí. Dne 5. května 1945 začíná v Praze povstání. Osvobozovací boje proběhly také na Příbramsku.

2.2. Protinacistický odboj na Příbramsku

Krátce po začátku okupace se na území Příbramska začíná zakládat i první významný odpor proti nacistickému režimu. Fungoval zde jak demokratický, tak i komunistický odboj. Oba mezi sebou často spolupracovali, především pak od roku 1941, kdy 22. června nacistické Německo provedlo v rámci operace Barbarossa invazi do Sovětského svazu.

V podstatě po 15. březnu 1939 byla i v Příbrami, stejně jako i na jiných místech okupované republiky, ustanovena pobočka odbojové organizace Obrana národa.²⁷ Významnými aktéry založení skupiny v regionu byli především štábní praporčík Bohumil Němec a podplukovník Bohumír Podlezl. Za dobu okupace patřil mezi významné předáky u příbramské pobočky bývalý důstojník československé armády major Alois Laub, který stanul v čele tzv. II. vojenské odbojové organizace, jež působila pod krycím názvem Oliver.²⁸ Vzdávající aktivity hnutí odporu na Příbramsku samozřejmě nešla pozornosti nacistickým policejním složkám. Díky důkladné práci konfidenta proniklo gestapo do organizační sítě odbojového hnutí a 13. listopadu 1943 provedla nejrozsáhlejší zatýkácí akci za celou dobu okupace. Na Příbramsku bylo hned v první vlně zatčeno 46 osob. Později získali nacisté do svých spárů ještě 165 lidí, z nichž bylo postaveno před soud 67 z nich, z toho 30 nakonec k trestu smrti.²⁹ Mezi zatčenými byl i major Alois Laub. Ten byl pak společně s dalšími patnácti představiteli odboje z Příbramska popraven 19. února 1945 ve věznici v Brandenburgu, nedaleko Berlína.³⁰

Další významnou demokratickou odbojovou organizací, která působila na Příbramsku a hlásila se k československé exilové vládě v Londýně byla tzv. skupina „učitelsko-rolnická“. Její činnost řídil především ředitel školy na Březových Horách Jindřich Majer. Ten se ale konce války nedožil, neboť byl zatčen a popraven také v Brandenburgu 19. února 1945.³¹ Většinu spolupracovníků této organizace tvořili lidé z pedagogického a hornického prostředí. Mezi nimi byl například ředitel měšťanské školy v Bohutíně Josef Valenta, který byl zatčen a zemřel v únoru 1945 ve vězení v Drážďanech během spojeneckého náletu, nebo dílovedoucí strojních

²⁷ VELFL, J. *Cesty ke svobodě: Věnováno účasti občanů z Příbramska v dom. a zahranič. protifašistic. Odboji*, Příbram 1987, s. 25.

²⁸ VELFL, J. Tamtéž.

²⁹ BARTÍK, F. a kol. *Podbrdsko: sborník Státního okresního archivu v Příbrami. Svazek XXII/2015*, Příbram 2015, s. 115.

³⁰ BARTÍK, F. a kol. *Podbrdsko*, s. 112.

³¹ VELFL, J. *Cesty ke svobodě*, s. 26.

dílen Státních dolů na Březových Horách Václav Nedvěd, který byl v listopadu 1943 zatčen po jedné z razíí gestapa a vězněn v koncentračním táboře. Tato odbojová skupina byla napojena od začátku války na organizaci Petiční výbor Věrní zůstaneme.³²

Odbojová organizace Obrana národa působila i na Rožmitálsku. Jejími zakladateli byli především František Lang a Jaroslav Pompl. Významnými odbojáři v prostoru Rožmitálu pod Třemšínem během okupace se stali ing. František Lízl a Alois Hovorka. Jako členové skupiny v rámci Obrany národa fungovali ale pouze zpočátku, neboť později pak vytvořili partyzánský oddíl zvaný Rudá stráž, který působil při ilegálním Okresním národně revolučním výboru v Rožmitále pod Třemšínem.³³ Skupině velel ing. František Lízl a politickým komisařem byl Alois Hovorka. Oddíl spolupracoval zpočátku s jednotlivci ze zlikvidované skupiny Oliver z Příbrami, jež se spojila s komunisty a zbytky organizace Petiční výbor Věrní zůstaneme. Obě tyto skupiny pak vytvořily jeden partyzánský oddíl.³⁴

Oddíl se skládal z Čechů a z uprchlých sovětských válečných zajatců, kteří se ukrývali v lesních krytech, z nichž drtivá většina se nacházela na svazích kopce Třemšína, které jim pomohli postavit hajní ze zdejších arcibiskupských lesů i z lesů hraběte Pálffyho. Sovětské části velel Simeon Jakovlevič Bobikin. Náplní práce partyzánské skupiny byla především agitační činnost v podobě rozšiřování letáků a dalších ilegálních tiskovin. Občas se provedli různé sabotáže, nebo narušení telefonních spojení.³⁵

Činnost této skupiny nacistům neušla a začala konat protipartyzánská opatření, která měla zlikvidovat činnost této organizace v okolí Rožmitálu pod Třemšínem. Zásah byl naplánován na podzim roku 1944, kdy díky konfidentům získalo gestapo značné poznatky o činnosti partyzánů. V říjnu tak mohli příslušníci tohoto nechvalně proslulého nacistického aparátu přepadnout dva lesní úkryty, které se nalézaly na jižním svahu Třemšína. Tato akce se nezdařila, neboť oba bunkry byly již prázdné. Ruští partyzáni totiž s velkou pravděpodobností odešli už dříve ve směru na východ, kde se mohli spojit s některou partyzánskou brigádou, které působily ve velkém na Moravě.³⁶ Gestapo tak místo toho zatklo pouze hajného Františka Poláka z hájovny Sedleček, v jehož revíru se oba bunkry nacházely.

³² VELFL, J. Tamtéž.

³³ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stezkách brdských partyzánů*, Praha 1988, s. 64.

³⁴ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stopách brdských partyzánů*, s. 65.

³⁵ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. Tamtéž.

³⁶ BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hvoždánsku*, Hvoždany 2015, s. 13.

Mezi 25. a 26. říjnem proběhla razie v obci Voltuš. Dne 26. října pak v ranních hodinách zamířili příslušníci klatovské pobočky gestapa ve spolupráci s českými četníky k hájovně Na Dědku, kterou obklíčili. Měli totiž indicie, že se zde schází občas partyzánský štáb a často tu měl pobývat vojenský instruktor oddílu por. S. P. Vezděněv a Alois Hovorka.³⁷ V době zásahu se ale v hájovně nacházel pouze hajný František Königsmark společně se svou ženou a jejich devatenáctiletým synem Františkem. Hajný a jeho syn začali klást odpor. V nastalé přestřelce byl pak hajného syn zabit. Sám hajný byl v přestřelce těžce raněn a neúspěšně se pokusil o sebevraždu. Nakonec na následky zranění zemřel později v příbramské nemocnici.³⁸ Nacisté tak zde zatkli pouze paní M. Königsmarkovou, která válku nakonec přežila. Během této akce v hájovně Na Dědku šla kolem do práce i skupina lesních dělníků. Byli na místě okamžitě zatčeni. Později došlo k jejich propuštění, až na sedmnáctiletého Josefa Königsmarka z obce Vacíkov, který byl synovcem hajného Františka Königsmarka. Po této akci se příslušníci gestapa vydali pak k hájovně Nuslovna, kde zatkli hajného Josefa Kleina.³⁹

Josef Königsmark nakonec zemřel den před svými osmnáctými narozeninami 7. března 1945 v Terezíně. Zde zemřel 1. ledna 1945 i hajný František Polák. Hajný Josef Klein pak byl popraven 23. března 1945 ve věznici v Praze na Pankráci.⁴⁰

Snaha dopadnout hlavní předáky odbojové organizace Rudá stáž byla stále pro gestapo vysoce důležitou prioritou. Přelomem v této události se stal 2. prosinec 1944. V domku rodiny Habadových v Bezděkově pod Třemšínem se konaly taktéž časté schůze vedení oddílu, které nakonec neušly pozornosti konfidentů gestapa. Právě v ten den proběhl zátah příslušníků gestapa na tento dům. Došlo zde k přestřelce, při které byl zraněn Emanuel Habada i jeho syn Karel. Kromě nich se v domě nacházeli ještě syn Josef a manželka Emanuela Habady Marie Habadová. Tou nejdůležitější osobou v domě byl ale především samotný Alois Hovorka. Ten byl při přestřelce s gestapem těžce zraněn.⁴¹ Nakonec byl zatčen a s těžkými zraněními poslán do příbramské nemocnice. Dne 17. dubna 1945 si pro něho přijelo pražské gestapo, které ho umístilo do pankrácké věznice. Tam byl nakonec dozorci brutálním způsobem zavražděn 20. dubna 1945.

³⁷ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stopách brdských partyzánů*, s. 65.

³⁸ BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hvožděnsku*, s.13.

³⁹ BALEK, M. a kol. Tamtéž.

⁴⁰ BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hovžděnsku*, s. 14.

⁴¹ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stopách brdských partyzánů*, s. 65.

Osud nakonec nešetřil ani ing. Františka Lízla, který zatím nacistickému aparátu unikal. Azyl našel v Rožmitále pod Třemšínem u zdejšího porybného Františka Langa. Vše se změnilo pak 17. ledna 1945, kdy byl taktéž dopaden. O den později zatkli i poručíka Vězděněva, a to v domě rodiny Vitovských v příbramské části Nová Hospoda.⁴² Pokud jde o Lízla, tak ten byl v den dopadení Vězděněva převážen gestapem do Klatov. Jenže cestou muselo vozidlo, které Lízla převáželo, zastavit u železničního přejezdu nedaleko obce Hudčice. Zde se v obavě z výsledku vrhl pod projíždějící vlak a zahynul. Existuje i jiná verze, podle které byl zde příslušníky klatovského gestapa zastřelen.⁴³ Zatčením těchto významných předáků tak v podstatě znamenalo zničení odbojové organizace Rudá stráž. K její určité obnově došlo až na přelomu dubna a května 1945. Jejími předáky byli především sovětský parašutista z desantu PÁTRAČI Vasil Majskij a místní ilegální pracovník František Dušek. Nově se ale tento oddíl jmenoval Rudá stráž - Ščors.⁴⁴

Mezi významné odbojové organizace, které vznikaly a působily na Příbramsku, patřil i ten komunistický. Okresní vedení KSČ, stejně jako celá politická strana, bylo nuceno přejít do ilegality, neboť 20. října 1938 byla její činnost zastavena a 27. prosince byla nařízením tehdejších představitelů tzv. druhé republiky oficiálně rozpuštěna. Okresní hejtmánství v Příbrami proto právě 20. října vydalo v souladu s vydanými směrnici nařízení o zákazu činnosti KSČ. V případě, že nebude uposlechnuto těchto pokynů, tak dotčenému hrozí peněžní trest v maximální výši 3000 korun, nebo trest odnětí svobody v délce trvání 12 až 14 dnů.⁴⁵ Následujícího dne proběhla pak razie v bytu Josefa Váni v Novém Kníně. Mezitím na Březových Horách policie zabavila prapor místní stranické organizace. Další den pak proběhla ještě prohlídka pěti bytů funkcionářů strany v Dobříši, ve dvou bytech v Obecnici a v pěti bytech členů Okresního vedení strany v Příbrami.

V listopadu 1938 se proto v Příbrami začalo formovat ilegální okresní vedení strany, kde vedoucím strany se stal Otto Reynelt.⁴⁶ Zpočátku především jejich činností bylo rozšiřování propagačních letáků a produkování ilegálních stranických novin, především ilegální podobu Rudého práva. Prozatím ale zásahy proti existenci ilegální buňky zakázané strany byly minimální.

⁴² KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. Tamtéž.

⁴³ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. Tamtéž.

⁴⁴ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stopách brdských partyzánů*, s. 66.

⁴⁵ VELFL, J. *Cesty ke svobodě*, s. 14.

⁴⁶ VELFL, J. Tamtéž.

To se ale změnilo 15. březnem 1939, kdy nacistické Německo se rozhodlo k okupaci zbytku českých zemích. V ten samý den začala první velká zatýkácká akce, tzv. akce „Gitter“, při které došlo k prvnímu hlubšímu zásahu do ilegální komunistické organizace. Dalším významnou akcí nacistů byla akce „Albrecht I.“, která proběhla 1. září 1939. Při první jmenované operaci byl například zatčen předválečný předseda Okresního vedení KSČ Karel Ježek a významní představitelé strany v Rožmitále pod Třemšínem. Třetí akcí, která byla vedena proti komunistické ilegální organizaci provedl nacistický aparát ve spolupráci s českým četnictvem mezi 5. - 18. červnem 1940. Došlo k ní v souvislosti s proniknutím gestapa do organizace na pražském Žižkově.⁴⁷ Postupně se jim tak dařilo odkrývat celou ilegální činnost až k samotnému pražskému centru strany. Během zatýkácké akce byl pak 1. června 1940 zatčen i předseda ilegálního krajského vedení strany pro Prahu - venkov Bohumil Kubík a instruktor krajského vedení Jindřich Lukeš. Právě s nimi udržovalo kontakt i příbramské okresní vedení KSČ. Po výsleších proti těmto představitelům se pak gestapo dostalo na stopu příbramské stranické buňce. Právě mezi 5. a 18. srpnem pak bylo zatčeno 32 zdejších komunistických funkcionářů, včetně i předsedy ilegálního okresního vedení strany Otty Reynelta. Došlo tak k vážnému ochromení strany na delší dobu.⁴⁸

Další významnější působení komunistického odboje se datuje ke konci roku 1942, kdy došlo v Roztokách u Prahy ke vzniku III. Ilegálního ústředního vedení KSČ. Jeho zakladatelem se stal Josef Molák. Jelikož ale Praha a blízké okolí nebyla dostatečně bezpečnou oblastí, především z důvodu probíhajících zatýkáckých akcí, došlo k přesunu jejich působnosti na Berounsko, které leží v těsném sousedství Příbramska. Nakonec se přesunuli do prostoru Brd, které skýtaly díky svému kopcovitému terénu ideální podmínky pro vznik a následnou činnost partyzánských skupin, které se zde z podnětu Molákova vedení záhy začaly formovat.⁴⁹

Jednou z významných komunistických odbojových skupin, které působily na Příbramsku, byl partyzánský oddíl Srp a Kladivo. Ten byl právě založen nedlouho po ustanovení III. Ilegálního ústředního vedení KSČ, který sám měl značný vliv na činnost tohoto uskupení. Skupinu vedl partyzánský štáb pod velením Josefa Košťálka. Svůj roli zde sehrál i Krajský národně revoluční výbor v Příbrami, který se v té době vytvořil. Politickým vedoucím výboru byl František Marek a vojenským vedoucím pak vedoucí II. vojenské odbojové organizace major Alois Laub. Tyto dvě osoby se podílely i na částečném vedení oddílu Srp a Kladivo. Dále zde například byl

⁴⁷ VELFL, J. *Cesty ke svobodě*, s. 16.

⁴⁸ VELFL, J. *Tamtéž*.

⁴⁹ VELFL, J. *Cesty ke svobodě*, s. 47.

instruktorem sovětský poručík S. P. Vezděněv.⁵⁰ Ten kromě toho vykonával funkci instruktora i u již zmiňovaného partyzánského oddílu Rudá stráž.

Členové oddílu propojovali ilegální činnost s legálním životem. Jedním z hlavních úkolů skupiny bylo ukrývat uprchlé sovětské válečné zajatce a další už v ilegalitě žijící pracovníky. Pro tyto účely vybudovali lesní kryty na severním svahu Třemošné u Oseče nedaleko obce Obecnice. Další kryty byly připraveny i dokonce v samotných hornických šachtách na Březových Horách, nebo i v bývalém dole na těžbu zlata nedaleko Nového Knína (v tzv. Čermáčí díře).⁵¹

Následně začal oddíl provádět i drobné sabotáže a diverze, zejména na železnicích. Jedním z těchto případů bylo vykolejení lokomotivy 5. dubna 1943 u Mokřých Vrat na trati Praha - Dobříš, nebo situace z 30. dubna 1943, kdy došlo k explozi na trati u obce Milín. Skupina kromě útoků na železniční tratě prováděla i přerušování telefonních spojení. Kromě toho se jim ale povedlo 3. října přepilovat lana pontonového mostu u obce Čím, který nakonec skutečně nacistům uplavali. Nejvíce odvážnou akci měli partyzáni naplánovanou na 3. července 1943. Na silnici u obce Voznice se totiž pokusili provést atentát na tehdejšího říšského protektora Kurta Daluega. Akce však nakonec nebyla úspěšná.⁵²

Existence partyzánské skupiny samozřejmě neunikla pozornosti nacistů. Následkem pak byla zatýkácká akce v listopadu 1943, při které kromě majora Lauba byli zatčeni i František Marek a vedoucí dobříšské větve oddílu Josef Kadlec a řada dalších. Zatčené pak nacisté popravili, nebo zahynuli v koncentračních táborech, na pochodech smrti apod. Například Josef Kadlec zemřel 31. března 1945 v německém Oranienburgu během pochodu smrti.⁵³ Jen díky osobní statečnosti zatčených však zůstaly zbytky příbramské i dobříšské části skupiny ušetřeny. Ty se pak mohly podílet na další odbojové činnosti v létě a na podzim roku 1944. Tehdy byl do vedení příbramské části jmenován poručík Vezděněv a do dobříšské části major Miloslav Mašek. Díky zatýkácké akci v dubnu 1945 však bylo vedení odboje rozbito a tím tak v podstatě zanikl i tento komunistický partyzánský oddíl krátce před osvobozením. Zbylí členové, kteří nebyli nacisty uvězněni nebo po smrti, se tak na zbylé dny okupace a na události kolem květnového povstání

⁵⁰ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stopách brdských partyzánů*, s. 68.

⁵¹ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stopách brdských partyzánů*, s. 69.

⁵² KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. Tamtéž.

⁵³ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. Tamtéž.

přesunuli pod činnost oddílu Smrt fašismu, který byl založen zde vysazenými sovětskými parašutisty.⁵⁴

2.3. Výsadky působící na Příbramsku

Během okupace se na území Příbramska vyskytly i jednotky, nebo skupiny výsadkářů, kteří byli vysláni plnit svůj úkol do Protektorátu. Ti zde zanechali významnou stopu, ať už se jednalo o československé parašutisty vyslané Československou exilovou vládou v Londýně z Velké Británie, či o jednotky parašutistů vyslaných ze Sovětského svazu.

Pokud jde o činnost československých parašutistů z Velké Británie na území Příbramska, tak je spojen s existencí výsadkových skupin INTRANSITIVE a TIN. Členy první jmenované skupiny byli nadporučík Václav Kindl, četař Bohuslav Grabovský a desátník Vojtěch Lukašík. Jejich hlavní úkol spočíval ve zničení, případně poškození rafinérie minerálních olejů v Kolíně, nebo v likvidaci podobných cílů. Druhou jednotku pak tvořili rotný Ludvík Cupal a rotný Jaroslav Švarc. Ti měli zase za úkol především provést atentát na tehdejšího ministra školství a propagandy protektorátní vlády, nejvýraznějšího představitele kolaborace Emanuela Moravce.

K vysazení obou skupin parašutistů došlo v noci z 29. na 30. dubna 1942 a to v oblasti mezi obcemi Padrt' a Věšín nedaleko od Rožmitálu pod Třemšínem.⁵⁵ Pokud jde o samotný výsadek, tak došlo k tomu, že se parašutisté po seskoku rozptýlili a dopadli na zem neorganizovaně. Při přistání si navíc oba členové skupiny TIN, tedy rotný Cupal a rotný Švarc, velmi vážně zranili nohu. Tím že výsadkáři dopadli každý v jiném prostoru, došlo i rozdělení jednotek, neboť například rotný Cupal a rotný Švarc ze stejné skupiny už se neměli poté nikdy setkat, stejně tak nadporučík Kindl s desátníkem Lukašíkem ze své skupiny INTRANSITIVE.

Pokud jde o osud rotného Jaroslava Švarce, tak ten se okamžitě po seskoku i navzdory zranění vydal do Plzně. Odtud se mu nakonec podařilo dostat do Prahy, kde záhy nato kontaktoval velitele skupiny OUT DISTANCE nadporučíka Adolfa Opálku. Zde nakonec skončil ve skupině parašutistů, která se ukrývala v kryptě pravoslavného kostela svatých Cyrila a Metoděje v Resslově ulici. Mezi nimi se nacházeli především Jan Kubiš a Jozef Gabčík z operace ANTHROPOID, kteří 27. května 1942 provedli atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Nakonec jejich úkryt byl prozrazen a 18. června 1942 obklíčen

⁵⁴ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. Tamtéž.

⁵⁵ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stopách brdských partyzánů*, s. 61.

německými jednotkami. Po hrdinském vzdoru byl nakonec odpor zlomen. Všichni parašutisté padli, či spáchali sebevraždu. Mezi nimi se nacházel i rotný Jaroslav Švarc.

Švarcův kolega ze skupiny TIN rotný Ludvík Cupal krátce po seskoku, při kterém si rovněž on přivodil zranění nohy, a navíc i vážné vnitřní poranění, ze kterého už se do konce svého krátkého života nestačil uzdravit. Cupala nakonec našel desátník Vojtěch Lukašík ze skupiny INTRANSITIVE, který se ho rozhodl odvést na jednu ze záchytných adres v Plzni. Díky tomu, že se chovali neopatrně a upoutali na sebe pozornost na nádraží v Rožmitále pod Třemšínem, kde přišli podezřelí Bohumilu Sezimovi, který se živil jako hostinský v nádražním kiosku. Dokonce mu prozradili, že jsou českoslovenští parašutisté vyslaní z Velké Británie.⁵⁶ Hostinský z obavy, že se jedná o účelnou provokaci ze strany nacistů, tak celou záležitost nahlásil na četnickou stanici, která pak předala zprávu na klatovské gestapo. Nakonec se oba výsadkáři dostali do Plzně, kde krátce pobýli a pak vyrazili za příbuznými na jižní Moravu. Cupal se společně s Lukašíkem ještě jednou pokusil ve splnění úkolu, kdy měl provést atentát na Emanuela Moravce, nakonec ale výsledek byl neúspěšný. Místo toho se rozhodli provádět odbojové akce na Slovácku, především v podobě sabotáží na železnici. I jejich osud byl nakonec tragický. Dne 8. ledna 1943 byl zradou odhalen úkryt Vojtěcha Lukašíka v Jankovicích na Moravě, kdy pak v následné přestřelce s uherskohradištským gestapem zahynul. Dne 15. ledna 1943 si pak gestapo zjistilo i momentální místo pobytu Ludvíka Cupala ve Velehradě. Ten nakonec těsně před zatčením spáchal sebevraždu.⁵⁷

Akce československých parašutistů byla osudová i pro jejich podporovatele. Pokud jde o lidi z okolí Příbramska, tak stojí za zmínku především rodina Viktorova z Věšina u Rožmitálu pod Třemšínem. U nich se krátce po seskoku ukryl četař Bohuslav Grabovský z parašutistické skupiny INTRANSITIVE. K této rodině, která žila na samotě, zvané „Na Výrovně“ ho přivedl hajný Kotrbatý. Výběr této adresy nebyl náhodný, neboť samotný Josef Viktora byl napojen na ilegální Národní revoluční výbor v Rožmitále pod Třemšínem. Kromě přístřeší mu rodina pomohla ukrýt i vojenský materiál, který byl shozen společně s výsadkem z letadla v kontejnerech. Jeden z nich ale bohužel stačilo nalézt gestapo při pátrací akci, za účelem zjištění přítomnosti příslušníků československého exilového vojska. Dokonce příslušníci protektorátního četnictva prohledali i dům Viktorových, ale Bohuslava Grabovského zde nenašli, jelikož se důkladně ukryl. Parašutista Grabovský nakonec u rodiny pobýval od 30.

⁵⁶ VELFL, J. *Příbramsko za Heydrichiády*, Příbram 1989, s. 69.

⁵⁷ VELFL, J. *Příbramsko za Heydrichiády*, s. 70.

dubna do 2. května, kdy se pak přemístil na jednu ze záchytných adres, a to do Bernartic na Písecku.⁵⁸

Zde se pak četař Grabovský setkal s velitelem skupiny INTRANTISIVE nadporučíkem Václavem Kindlem. Došlo k tomu v domě Severína Krzáka, jehož syn Rudolf byl příslušníkem II. oddělení československého exilového ministerstva národní obrany v Londýně.⁵⁹ Ten právě parašutistům jako jednu ze záchytných adres poskytl i tu, kde žila jeho rodina.

Nakonec nacisté dopadli i tyto zbylé dva parašutisty. Krátce po atentátu na Heydricha se nadporučík Kindl rozhodl vykonávat odbojovou činnost na východě Čech. Gestapo ale nakonec do východočeské odbojové organizace dokázalo proniknout a 16. března 1943 zatkli Kindla v Čachnově. Během výslechů pak prozradil místo úkrytu četaře Grabovského, které ho pak gestapo o den později zatkl v Pardubicích. Gestapo jim nabídlo spolupráci, kterou přijali. Jenže četař Grabovský nevykonával žádnou činnost, a tak byl na podzim 1943 umístěn do pankrácké věznice, a nakonec byl v říjnu nacisty v Terezíně popraven.⁶⁰

Pokud jde o Václava Kindla, tak z toho se nakonec stal jeden z nejhorlivějších a „nejschopnějších“ konfidentů gestapa. Například se aktivně podílel na operaci „Hermelin“, která měla za cíl rádiovou protihru s exilovými zpravodajci v Londýně, nebo sloužil jako provokatér při odhalování odbojových organizací ve východních Čechách. Nakonec ho ale 20. května 1944 v Nasavrkách, údajně omylem, smrtelně zranil při přestřelce jeho „kolega“ - příslušník gestapa Neupártl, když tam pomáhal při zatýkání jednoho člena odboje. Nakonec Václav Kindl zemřel později v chrudimské nemocnici.⁶¹

Samozřejmě se nacisté snažili dopadnout nejenom samotné parašutisty, ale i jejich podporovatele. Došlo tak k zatčení rodiny Viktorových z Věšina u Rožmitálu pod Třemšínem. Na zatýkací akci vůči lidem, kteří podporovali skupinu INTRANSITIVE, došlo v podstatě díky neopatrnosti i nedodržení zásad konspirace. Severín Krzák, který ukrýval výsadkáře u sebe doma v Bernarticích se o této skutečnosti svěřil svému známému Josefu Mrzenovi. Ten se o tom zmínil před vrchním četnickým strážmistrem ve výslužbě Václavem Hronkem z Písku. Jenže ten pak předal zprávu četnickému strážmistrovi Strzizikovi, ten tuto závažnou okolnost sdělil klatovskému gestapu, které tak mohlo zahájit zatýkací akci.⁶²

⁵⁸ VELFL, J. *Příbramsko za Heydrichiády*, s. 68.

⁵⁹ VELFL, J. *Příbramsko za Heydrichiády*, s. 70.

⁶⁰ VELFL, J. Tamtéž.

⁶¹ VELFL, J. Tamtéž.

⁶² VELFL, J. *Příbramsko za Heydrichiády*, s. 69.

Díky dalším získaným indiciím a důkazům si nacisté nakonec 25. června 1942 během zatýkací akce přišli i pro Viktorovi. Příslušníci gestapa si při výslechu vedli velmi surovým způsobem, aby nakonec si vynutili přiznání Josefa Viktory, že spolupracoval s parašutistou Bohuslavem Grabovským. Navíc jim pak ještě musel ukázat místa, kde došlo k zakopání části destruktčního materiálu. Josef Viktora i přes krutost výslechů neprozradil žádná další jména spolupracovníků v oblasti kolem Rožmitálu pod Třemšínem. Díky tomu tak zde už nedošlo k žádnému zatčení. Osud této rodiny z Věšína se naplnil 1. července 1942, kdy manželé Josef a Božena, osmnáctiletá dcera Marie a patnáctiletý syn Jiří byli popraveni na lubské střelnici ve Spáleném lese u Klatov.⁶³

Kromě parašutistických skupin vyslaných z Velké Británie (v rámci Příbramska stojí za to ještě zmínit o existenci skupiny CHALK v roce 1944) tak další významné výsadky do Protektorátu probíhaly ze Sovětského svazu. Ani Příbramsko nebylo v plánech sovětských parašutistů opomenuto. Drtivá většina těchto oddílů zde seskočila především ke konci války, aby zde prováděli především zpravodajskou činnost a vytvářeli odbojové organizace, které pracovaly pod jejich vedením. Následně se zapojili do bojů během květnových událostí v roce 1945.

Jako příklad parašutistického oddílu, který byl na Příbramsko vyslán ze Sovětského svazu lze uvést například skupinu Pátrači (v ruském jazyce Poznancy) - Ščors. Tato jednotka, která byla pověřena zpravodajskými úkoly, seskočila 25. března 1944 do centrální oblasti Brd. Krátce po seskoku po ní ale začaly pátrat německé jednotky, protože výsadek byl proveden v těsné blízkosti vojenské střelnice a německé posádky na hoře Praha.⁶⁴

Parašutisté se po seskoku uchytili v hájovně Josefa Roha v Přední Záběhlé na východ od obce Padrť. O dva dny později je ale nakonec německé pátrací jednotky vypátrali a došlo k boji, ve které většina příslušníků z devítičlenného oddílu včetně velitele padla. Podařilo se uniknout pouze čtyřem členům, z nichž byl pro působení na Příbramsku především významný nadporučík Vasil Petrovič Majskij, který se spojil se zbytky zničeného partyzánského oddílu Rudá stráž. Po reorganizaci této skupiny se stal jejím velitelem.⁶⁵ Od té doby je vžitý název oddílu jako Rudá stráž - Ščors.

Tento oddíl se nakonec zúčastnil květnových bojů a podílel se na osvobození Rožmitálu pod Třemšínem.

⁶³ VELFL, J. *Příbramsko za Heydrichiády*, s. 70.

⁶⁴ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stopách brdských partyzánů*, s. 63.

⁶⁵ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Tamtéž*.

3. Květnové události roku 1945

3.1. Počátek povstání

Přítomnost sovětských parašutistů, především v prostoru Brd dávala tušit, že konec okupace se nezadržitelně blíží. Jako první významný sovětský výsadek, který působil na Příbramsku, byla skupina Fasel II (v překladu Pochodeň). Oddíl seskočil 25. března 1945 a velel mu plukovník NKVD Jakov Alexejevič Kozlov, který měl krycí jméno Bohdan Petrovič Bogun. Desant přistál v prostoru 2 kilometry severozápadně od Dobříše. Tento nejpočetnější oddíl, jaký kdy seskočil nad Příbramskem (celkem měl 24 členů), měl za úkol, kromě zpravodajských úkolů a provádění průzkumu před příchodem Rudé armády především připravovat přistávací prostory pro další sovětské výsadky, které v prostoru Brd měly působit.⁶⁶

Postupně zde seskočily další parašutistické oddíly. Následujícího dne to byla skupina Priboj (v překladu Příboj), 27. března pak Grom (Hrom), Škval (Vichřice), Sever a Praga (Praha). V rozmezí mezi 27. a 31. březnem provedly výsadek skupiny Uragan 1 a Uragan 2. Jako poslední se objevili na Příbramsku členové pravděpodobně nejdůležitější skupiny určené pro partyzánský boj proti německým okupantům - skupina Smrt fašismu.⁶⁷

Čím více se blížilo osvobození od německé okupace, tím více se tyto parašutistické oddíly začaly zaměřovat především na přípravy k otevřenému boji s nacisty, a proto usilovaly o to, aby se staly jádrem zde vytvářených partyzánských uskupení. Díky tomu, že německá armáda začínala ztrácet kontrolu nad situací v protektorátu, lidé začali projevovat nadšení a ochotně ve velkém spolupracovali s partyzánskými jednotkami. Například sovětský oddíl Uragan už měl 25. dubna 1945 již 46 členů.⁶⁸ Největšího počtu členů však dosáhla partyzánská skupina Smrt fašismu, neboť na začátku měla pouze 9 členů. Jejich počet se nakonec rozrostl na 9 oddílů (Příbram, Dobříš, Kamýk nad Vltavou, Višňová, Velká Buková, Nový Knín, Ostrov, Jince a Milín) v celkovém počtu 598 příslušníků.⁶⁹ Situace se pro německou okupační správu na Příbramsku stala již neudržitelnou, stejně tak v celém tehdy ještě neosvobozeném Protektorátu Čechy a Morava.

⁶⁶ BARTÍK, F. a kol. *Podbrdsko: sborník Státního okresního archivu v Příbrami. Svazek XXI/2014*. SOA Příbram, 2014, s. 188.

⁶⁷ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stezkách brdských partyzánů*, s. 21.

⁶⁸ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Tamtéž*.

⁶⁹ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Tamtéž*.

Situace v okupované části země se významným způsobem změnila 5. května 1945, kdy začalo ozbrojené vystoupení obyvatel Prahy proti německé branné a okupační moci. Za důležitou chvíli, která o této podobě povstání rozhodla, lze považovat boj českých povstalců s německými jednotkami v pražských Vinohradech. Zde se cílem střetnutí stala budova Českého rozhlasu, která v té chvíli začala na všech frekvencích vysílat žádost o pomoc.

Začátek povstání byl samozřejmě zaznamenán i v příbramském regionu. Jako příklad lze uvést situaci v obci Hvožd'any, která se nachází nedaleko od Rožmitálu pod Třemšínem. Krátce po odvysílání žádosti o pomoc Českým rozhlasem, došlo na návsi okamžitě ke strhávání německých nápisů a spalování všech obrazů, které zpodobňovaly Adolfa Hitlera a státního prezidenta Emila Háchu.⁷⁰ Vzápětí proběhla stejná akce jako v jiných obcích v tehdy okupované části českých zemích, kde propuklo květnové povstání. Ve 14:30 se shromáždili všichni obyvatelé, kteří byli vyzváni, aby zvolili Revoluční národní výbor. Ten byl poté zvolen jednomyslně tzv. aklamací.

Se vznikem Revolučních národních výborů docházelo i k zakládání různých revolučních jednotek v podstatě ve všech obcích na Příbramsku. Pokud zde zůstaneme u příkladu obce Hvožd'any, krátce po zvolení výboru přišla zpráva z města Březnice, že místní vojenská posádka německého vojska se zdržuje na místě a nechce se vzdát. Proto představitelé vedení v Březnici vyslali zprávu o pomoc. Ve Hvožd'anech tedy došlo k vyhlášení mobilizace všech mužů od 24 do 40 let.⁷¹ Místní autodopravce František Balek pak nabídl v této nastalé situaci své nákladní auto a ti, kteří už se na něj nevešli, museli vzít za vděk pouze jízdu na kole. Do konfliktu nijak nezasáhli a bez úhony se vrátili domů.⁷²

Se zahájením květnového povstání a probíhajících bojů na celém území regionu došlo již k situaci, že sovětské parašutistické výsadky a různé partyzánské organizace na Příbramsku začaly vystupovat z ilegality a partyzáni opouštěli své úkryty, které byly ve většině případů umístěné v lesích brdských lesích. Velitel paraskupiny Fasel II Bohdan Petrovič Bogun například krátce po začátku bojů usiloval o navázání spolupráce s představitelem odboje na Dobříšsku, s generálem Josefem Beránkem. Nakonec se mu to podařilo.⁷³

Během povstání se muži plukovníka Boguna snažili plnit i zpravodajské úkoly, které měly velký vliv na situaci krátce po skončení války. Díky práci českých informátorů, kteří získávali

⁷⁰ BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hvožd'ansku*, s. 6.

⁷¹ BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hovžd'ansku*, s. 7.

⁷² BALEK, M. a kol. Tamtéž.

⁷³ BARTÍK, F. a kol. *Podbrdsko. Svazek XXI/2014*, s. 194.

zprávy a informace o ruské emigraci žijící v Praze. V jejich důsledku mělo dojít k zatčení všech těchto představitelů a jejich následnou deportaci do Sovětského svazu. Dále si začali vést evidenci o sovětských válečných zajatcích, kteří sice ze zajetí dokázali uprchnout a bojovat poté po boku českých partyzánů proti nacistickým okupačním jednotkám. Z pohledu politických představitelů Sovětského svazu v čele s Josifem Vissarionovičem Stalinem ale byli považováni za osoby, které zradily svou vlast.⁷⁴

Zvlášť mimořádnou pozornost zaujímal u jednotky plukovníka Boguna příslušníci Ruské osvobozené armády. Tito tzv. vlasovci tvořili armádu, která vznikla z ruských vojáků bojujících na straně Němců proti vojskům Rudé armády na východní frontě. Těsně před koncem války se rozhodli především z taktických důvodů změnit stranu a začít ozbrojený konflikt proti německým jednotkám. Jejich cílem bylo dostat se později do amerického zajetí a vyhnout se sovětským lágrům či popravám.

Jelikož Sovětský svaz tyto vojáky považoval za své nepřátele, bylo jeho jednou z priorit dopadnout je a přivést zpět do SSSR. K tomu využili i paradesantní jednotky, které se na území Čech nacházely. Právě plukovník Bogun se kvůli tomuto úkolu rozhodl nejprve paradoxně k osobnímu setkání s některými vyššími důstojníky Ruské osvobozené armády. Podle instrukcí, které mu byly poslány vedením z Moskvy, je měl přesvědčit k dalšímu vytrvalému boji proti ustupujícím německým jednotkám. Ve skutečnosti šlo o to, časově a prostorově vázat jednotky vlasovců ke zdejšímu prostoru, který měl být postupně obsazen jednotkami Rudé armády a znemožnit vlasovcům možnost úniku.⁷⁵

Výsledkem bylo, že úkoly, které NKVD zadalo vysazeným sovětským parašutistickým jednotkám, se podařilo v podstatě celé splnit. Vedle těchto zpravodajských úkolů se samozřejmě sovětské parašutisté podíleli i na diverzních akcích a různých bojích během květnového povstání. Například paradesantní oddíl Smrt fašismu se 5. května podílel na osvobození Dobříše a záhy i na osvobození samotné Příbrami.

Spolupráce partyzánských jednotek s vysazenými sovětskými parašutistickými jednotkami byla velmi důležitá, neboť se během osvobozovacích bojů společně podíleli na Příbramsku na osvobození několika zdejších obcí a samozřejmě i měst, především samotnou Příbram. Kolem 6. května se už však začali v příbramském regionu kromě povstalců, partyzánů a německých jednotek objevovat další důležití hráči. Kromě pomalu ustupujících vojáků Ruské

⁷⁴ BARTÍK, F. a kol. *Podbrdsko. Svazek XXI/2014*. s. 196.

⁷⁵ BARTÍK, F. a kol. *Tamtéž*.

osvobozenecské armády, kteří se snažili odpoutat od bojů v Praze, se na scéně objevují už i přední jednotky divizí americké armády.

3.2. Vlasovova armáda v Čechách

Významnou úlohu v průběhu květnového povstání českého obyvatelstva proti německé okupaci sehráli příslušníci již výše zmíněné Ruské osvobozenecské armády generála Andreje Andrejeviče Vlasova. Jejimi příslušníky byli převážně sovětsí váleční zajatci zajatí Němci na východní frontě. Pro vojáky, kteří se rozhodli pro vstup do této jednotky, jež měla bojovat proti Rudé armádě po boku nacistů, vedlo k tomuto rozhodnutí několik důvodů. Především naprosto mizerné podmínky v zajateckých táborech, které byly vyhrazeny speciálně pro sovětské zajatce. Dalším důvodem mohla být i obava, že po osvobození těchto zařízení budou záhy jednotkami NKVD posláni na sovětských lágrů, tzv. gulagů, které se nacházely převážně v oblasti nehostinné Sibiře. Politické vedení Sovětského svazu totiž zatratilo všechny válečné zajatce, neboť se podle jejich názoru jednalo o zrádce, kteří místo aby padli hrdinskou smrtí při obraně své vlasti, se rozhodnou vzdát nepříteli. Stalin takové vojáky považoval za zbabělce, které by neměl nikdo litovat.

Mezi zajatci se nacházeli i vysocí důstojníci Rudé armády. Jedním z takových představitelů byl i generál Andrej Andrejevič Vlasov. Tento velmi schopný sovětský velitel, jehož jednotky byly jako jedny z mála úspěšné během ústupových bojů na východní frontě v roce 1941, byl dopaden v červenci 1942. V té době velel 2. úderné armádě, která měla provést ukončení blokády města Leningrad (dnešní Petrohrad). Místo toho byla armáda obklíčena a postupně v tomto kotli likvidována. Samotný Vlasov se pokusil s malou skupinou vojáků projít skrz okupované území, ale nakonec byl 12. července vydán v malé lesní osadě Tuhovešti místním starostou německé hlídce.⁷⁶

Generál byl inteligentní člověk, který měl své názory a ideály, k jejichž utvoření pomohl i jeho vlastní pohled na situaci v Sovětském svazu a vliv komunistické strany i v armádě. A přesně takového člověka potřebovali iniciátoři myšlenky na vznik hnutí, které bude představovat otevřené vystoupení ruských občanů proti Kominterně. Němečtí představitelé se k takovéto možnosti zpočátku tvářili spíše negativně, neboť si pravděpodobně nechtěli nechat připustit, že by po jejich boku bojovali lidé, které považovali za rasově méněcenné. Navíc zde byla obava z pokusu vojáků v případě nasazení na frontě dezertovat zpátky k jednotkám Rudé armády. Čím dál více se zhoršující situace ale změnila názor představitelů nacistického režimu, neboť by i

⁷⁶ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, Praha 1992, s. 18.

takové jednotky mohly být vhodnou pomocí na bojišti, zvláště když se ovládané území a velikost německé armády začaly rapidně zmenšovat boji na západní i východní frontě.

Přelomovou událostí pro osoby, které zastávaly myšlenku na osvobození Ruska od komunistického vedení prostřednictvím spojení s německou mocí, bylo ustanovení Komitétu pro osvobození národů Ruska (KONR) a Ruské osvobozené armády (ROA). K jejímu vyhlášení došlo na konferenci emigrantských skupin z území Sovětského svazu během 14. listopadu 1944 v Praze.⁷⁷ Důvod, proč se toto setkání konalo v Praze, byl vysvětlen tím, že se nachází podle jejich mínění na slovanském území. Zpočátku mělo toto rozhodnutí svého odpůrce v podobě německého státního ministra pro Protektorát Čechy a Morava Karla Hermanna Franka. Ten se obával totiž z případného vzrůstu panslavismu mezi českým obyvatelstvem. Později však, v rámci svých pravomocí a možností, projevil ochotu pomoci, i když Rusům z Osvobozené armády nikdy plně nedůvěřoval.⁷⁸ Další osobou, která proti ustanovení Komitétu pro osvobození národů Ruska hlasitě vystupovala, byl vyslanec japonského císařství v Berlíně, generál baron Hiroši Ošima. Problémem byly totiž tehdy bezkonfliktní vztahy Japonska se Sovětským svazem, a proto nebyli japonští představitelé nakloněni myšlence změny vlády v SSSR.⁷⁹ Ošima tak svou přítomností často narušoval funkci ruského osvobozené armády.

Krátce po ustanovení Ruské osvobozené armády došlo ke zformování prvních jednotek a divizí. Tou nejvýznamnější i pro události během květnové povstání se stala především 1. divize, jejímž velitelem se stal generál Sergej Kuzmič Buňačenko. Tento další bývalý důstojník Rudé armády byl k divizi převelen ze západní fronty, kde velel zde přiděleným ruským dobrovolnickým jednotkám.⁸⁰ K utvoření divize došlo na konci roku 1944 ve výcvikovém táboře nedaleko Münsingenu ve Württembersku.

Přelomem v historii 1. divize Ruské osvobozené armády pak nastal na začátku března 1945. Německé velení rozhodlo o jejich nasazení na východní frontě. Mezi 6. a 8. březnem pak proběhlo opuštění výcvikového tábora. Mezi 22. a 26. březnem se formace dostaly do tábora Lieberose v blízkosti samotné fronty.⁸¹

⁷⁷ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 35.

⁷⁸ AUSKÝ, S. *Tamtéž*.

⁷⁹ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 47.

⁸⁰ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 64.

⁸¹ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 103.

Východní fronta se v severním prostoru právě zastavila na řece Odry. Němci zde měli jako svůj opěrný bod obrany proti útočícím formacím sovětských tanků a pěšáků tzv. Seelowské výšiny. Problém v rámci německého obranného systému v této oblasti ale představovalo Sověty vytvořené předmostí přes řeku u Erlenhofu jižně od Fürstenberku. A právě zde se německé velení rozhodlo do útoku nasadit Buňačenkovu 1. divizi ROA. Dne 13. dubna 1945 tak pod palbou dělostřelectva vyrazily jednotky kupředu. Útok zpočátku vypadal nadějně, nakonec ale ztroskotal na špatně koordinovaném postupu pěchoty a podpůrného dělostřelectva.⁸² Místo toho musela divize přejít do obrany daného prostoru.

Morálka v divizi byla na bodu mrazu, navíc němečtí spolubojovníci neměli zrovna pro divizi slova plná chvály. Kritickou situaci vytušil i samotný generál Buňačenko, který se rozhodl vyvázat svou divizi z nasazení na východní frontě. Samotné velení zde působící německé 9. armády mělo pro tyto důvody pochopení, tudíž vydali divizi povolení k opuštění fronty a uvolnění k její cestě jihozápadním směrem. Jednotky Ruské osvobozené armády se svým přesunem chtěly pokusit buď dostat do Rakouska k dalším divizím ROA, nebo pokud možno do amerického zajetí. Vydali se tedy směrem k Protektorátu.

Na konci dubna 1945 překročily útvary divize tehdejší hranice Protektorátu Čechy a Morava. Na české území se dostaly v okolí města Louny, odkud dále pokračovaly na Rakovník. V Čechách už ale divize spadala pod velení polního maršála Ferdinanda Schörnera, jehož skupina armád Střed se právě nacházela na území Protektorátu. Ten počítal s tím, že Buňačenkovu divizi nasadí v prostoru kolem Brna proti postupující Rudé armádě.⁸³ Jenže generál takovou možnost naprosto odmítl, protože se dalo předpokládat zničení jeho divize. Proto rozkaz neuposlechl.

Rozhodnutí generála Buňačenska německého polního maršála Schörnera velmi rozzuřilo. Proto generál Vlasov s doprovodem navštívil maršála v jeho štábu ve Velichovkách. Ten se na konci rozpravy zaručil, že jeho divize již nepodniknou žádnou akci, která by mohla být pochopena jako nepřátelský akt. Následně pak 29. května přiletěl Schörner společně s Vlasovem ke štábu 1. divize Ruské osvobozené armády. Vlasov zde otevřeně generála Buňačenska zkritizoval za nedodržení loajality vůči jejich německým spojencům. Na velitele divize zapůsobil Vlasov ale dosti unaveným a rezignovaným dojmem. Proto místo toho, aby uposlechl maršálova rozkazu ohledně přesunu na Moravu, převzal veškerou odpovědnost za divizi, kterou se rozhodl

⁸² ŽÁČEK, P. *Prahou pod pancířem vlasovců*, Praha 2014, s. 21.

⁸³ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 121.

zachránit. Všichni zde přítomní tudíž zjistili, že generál Vlasov ztratil kontrolu nad generálem Buňačenkem a jeho 1. divizí.⁸⁴

Vztahy mezi německou armádou a Ruskou osvobozenou armádou byly na bodu mrazu. Navíc u vojáků 1. divize začala být značným problémem kázeň, což mělo za následek například incident v Lounech, kde došlo ke střetu mezi vlasovci a oddílem vojáků Zbraní SS. Tento konflikt měl za následek odchod všech německých důstojníků z Vlasovova štábu. V podstatě tak symbolicky došlo k vyhlášení nepřátelství vůči teď už bývalým německým spojencům.

Po incidentu v Lounech se divize opět začala přesouvat jižním směrem, tentokrát do prostoru kolem města Rakovník. Cestou už ale začalo docházet k prvním výraznějším setkáním představitelů ROA s českými partyzánskými oddíly. O několik dní později pak velení divize několikrát navštívili důstojníci československé armády, kteří připravovali povstání v Praze. Snažili se velitele Ruské osvobozené armády přesvědčit, aby jim poskytl pomoc. Zastáncem této možnosti byl v ROA především samotný generál Buňačenko, zvláště i s ohledem na možnost pozdější snahy dostat se do amerického zajetí. Asi nejdůležitější jednání pak proběhlo 3. května 1945 na zámku v Lánech, kde k Buňačenkovi přišel velitel zámecké stráže, kapitán Rendl, který byl ve spojení s velitelem sovětského zpravodajského oddílu majorem Alexejevem, jenž v prostoru Lán operoval.⁸⁵ Ten přítomnost vlasovců nahlásil poté svým nadřízeným a kapitán Rendl pro změnu generálnímu inspektoru vládního vojska. Vládní vojsko zprávu předalo hlavnímu představiteli organizace stojící v čele povstání v Praze, generálu Karlu Kutlvašrovi. Zpočátku odmítavý postoj České národní rady, která organizovala povstání, se nakonec změnil.

Zpráva o povolení poskytnout pomoc pražskému povstání dostihla jednotky 1. divize v obci Suchomasty na Berounsku. Záhy se první průzkumné jednotky vydaly ku Praze, aby dorazily krátce před půlnocí na Smíchov. Dopoledne 6. května se pak v Jinonicích objevuje generál Buňačenko, který sem přemístil svůj štáb. Vlasovci se cestou k hlavnímu městu podílí na osvobození Zdic, Berouna, Hostovic, Mníšku pod Brdy a Radotína.⁸⁶ Kolem poledne začaly jednotky čím dál více pronikat do nitra hlavního města. Například 1. pluk krátce po osvobození Radotína dokázal zatlačit jednotky Zbraní SS přes železniční most u Braníka na druhý břeh řeky Vltavy. Záhy nato vyrazili vojáci ke Smíchovu a zaujali zde postavení u Palackého a Jiráskova mostu. V tu samou dobu pro změnu postupoval 3. pluk ve směru na Ruzyň, kde dostal

⁸⁴ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 124.

⁸⁵ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 131.

⁸⁶ MUDRA, M. *České národní povstání v květnu 1945*, Praha 1995, s. 64.

za cíl obsadit zdejší kasárna a letiště, odkud proti povstalcům vzlétala letadla německého letectva (Luftwaffe). Když ke kasárnám vlasovci dorazili, posádka před nimi utekla. Kolem 20. hodiny se jim nakonec podařilo dobýt i ruzyňské letiště, krátce předtím bombardované spojeneckým letectvem.⁸⁷ O dvě hodiny později dokázaly jednotky 3. pluku dobýt i obec Jeneč.

Postupně se vojákům 1. divize Ruské osvobozené armády podařilo proniknout do ostatních částí hlavního města. Například v ranních hodinách 7. května 1945 se pokusila divize proniknout především do střední a jižní části města. Do útoku od Palackého a Jiráskova mostu vyrazily dva prapory 1. pluku a část divizního dělostřelectva společně za podpory dvou tanků a dvou protitankových kanónů.⁸⁸

Přítomnost jednotek Ruské osvobozené armády v povstalecké Praze začala čím dál více dělat problémy především z politických důvodů. Značnou komplikací byla především pro komunistické členy České národní rady. Těm se nezamlouvala přítomnost vojáků, kteří vojensky vystoupili proti Sovětskému svazu a s velkou pravděpodobností nehodlali připustit osvobození celé Prahy jednotkami vlasovců. Navíc samotní vlasovci požadovali odvysílání jejich zprávy o aktivní účasti na osvobození Prahy.⁸⁹

V kritické chvíli povstání došlo k přímému jednání mezi generálem Buňačenkem a dvěma členy České národní rady. Ti měli především za úkol obhájit dosavadní postoj odbojového vedení. Z něho vyplynulo, že se Rada nemíní nijak politicky výrazně angažovat. Vlasovci pro změnu potřebovali publicitu pro svá stanoviska, aby si tak mohli obhájit důvody, které by jim umožnily přejít do amerického zajetí a mohli se tak vyhnout sovětským lágrům a případným popravám. Jenže Česká národní rada jim takovou možnost nechtěla poskytnout a jednala především s ohledem na očekávaný příchod Rudé armády do Prahy a politickou orientaci československé vlády v Košicích, v jejímž jménu vystupovala a byla prosovětsky naladěná.⁹⁰

Kromě napjatých a nevyjasněných vztahů s Českou národní radou dorazily i zprávy o bezpodmínečné německé kapitulaci. Navíc od amerického válečného dopisovatele kapitána Russela Hilla vlasovci dostali odpověď, že Američané s nimi budou nakládat s velkou pravděpodobností jako s nepřáteli, neboť bojovali na frontě proti armádě Sovětského svazu,

⁸⁷ MUDRA, M. Tamtéž.

⁸⁸ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 201.

⁸⁹ GEBHART, J. a kol. *Velké dějiny země Koruny české, svazek XV.b*, Praha 2007, s. 596.

⁹⁰ GEBHART, J. a kol. Tamtéž.

kteřou považovali za svého spojence v boji proti nacismu. Navíc se dozvěděli, že Praha leží v pásmu operací Rudé armády a že americká armáda zastavila svůj postup.⁹¹

3.3. Vlasovova armáda na území Příbramska

Díky špatným vztahům s Českou národní radou a skutečnosti, že Praha by měla být osvobozena Rudou armádou, se rozhodl generál Buňačenko o stažení 1. divize Ruské osvobozené armády z povstalecké Prahy. K jejich organizovanému odchodu došlo mezi 7. a 8. květnem. Stáhli se do svého původního postavení v obci Suchomasty, odkud předtím vyrazili na pomoc bojující Praze. Jaký vliv měli vojáci na průběh povstání, lze pak doložit jasnou skutečností. Po jejich odchodu se totiž začalo bojovat i na místech, které boji během pražského povstání byly ušetřeny, například na Smíchově, v Jinonicích, nebo v Motole. Tyto části předtím střežila Buňačenkova divize. Teď tudy pronikaly německé jednotky, které se chtěly probít na západ do amerického zajetí.⁹²

Dne 9. května divize vyrazila pak po shromáždění v Suchomastech na cestu směrem k americké zóně. Pro ústup byla vybrána trasa, která přivedla vojáky vlasovovy armády na Příbramsko. Kolona měla projít přes Lochovice, Jince, Příbram a Rožmitál pod Třemšínem. Jihozápadně od Rožmitálu pod Třemšínem měla překročit vytvořenou demarkační linii a vstoupit do amerického zajetí. Ustupující divize se během průniku k jednotkám americké armády snažila vyhýbat jakémukoliv boji, proto se například vyhnula prostoru kolem obce Milín, neboť měli zprávy o zde umístěných útveřech Zbraní SS. K jednomu většímu střetu ale přece došlo. Dne 10. května 1945 se totiž střetli s jinou ustupující skupinou příslušníků Zbraní SS v Rožmitále pod Třemšínem.⁹³ Jinak ale docházelo maximálně k ojedinělým výstřelům, protože se všechny jednotky snažily především v nastalé situaci dostat, pokud možno ve zdraví, do americké zóny.

Část divize cestou prošla i samotnou Příbramí. Do města vojáci Buňačenkovi divize zamířili především z důvodu, že zde byli českými partyzány zajati náčelník štábu Ozbrojených sil Komitétu pro osvobození národů Ruska generálmajor Truchin, jeho zástupce generálmajor Bojarskij a velitel 3. divize Ruské osvobozené armády generálmajor Šapovalov.⁹⁴ V době, kdy začalo v Praze povstání, se nacházeli u jednotek 2. divize Ruské osvobozené armády, která se rozmístila v jižních Čechách. Generálmajor Truchin, který zrovna pobýval ve štábu

⁹¹ GEBHART, J. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 598.

⁹² AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 206.

⁹³ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 246.

⁹⁴ ŽÁČEK, P. *Prahou pod pancířem vlasovců*, s. 95.

armády ve Strakoncích, uvažoval o tom, že převezme odpovědnost za kapitulaci vojsk ROA. Měl v úmyslu nechat převést do amerického zajetí nejen jednotky, které byly umístěné v jižních Čechách, ale i samotnou Buňačenkovu 1. divizi a Kozácký sbor, který byl v té době podřízen velení ROA. Z toho důvodu se generálmajor odhodlal vyrazit za generálem Vlasovem do Prahy, aby s ním celou akci koordinoval. Před svým odjezdem podepsal na nátlak svého druhého zástupce plukovníka Něrjanina dohodu o přechodu vojsk ROA za americkou linii, jak to bylo domluveno z dřívějšího jednání s velitelem americké 11. tankové divize, generálem H. E. Dagerem.⁹⁵

Generálmajor Truchin společně s generálmajorem Šapovalovem, svým pobočníkem poručíkem Romaškinem a řidičem odjeli ze štábu do Prahy. Po několika zastávkách, kde si mohli důstojníci ověřit jasné známky probíhajícího povstání, dorazili do Příbrami. Zde jim cestu zatarasili příslušníci revolučních gard. Vzápětí osádka automobilu poznal velitel sovětské parašutistické skupiny Smrt fašismu, kapitán Jevgenij Antonovič Olesinskij, jehož oddíl 6. května osvobodil Příbram. Ten dal poté rozkaz, aby všechny velitele nechali partyzáni přivést na radnici, kde je informoval o osudu Truchinova zástupce, generálmajora Bojarského. Jeho život ukončili partyzáni vedení sovětskými parašutisty o den dříve, kdy byl oběšen. Den po zatčení byl pak zastřelen generálmajor Šapovalov a generálmajora Truchina později sověští představitelé předali orgánům Rudé armády, kteří ho nechali převést do Moskvy.

Dne 9. května 1945 se pak v Příbrami objevily jednotky 3. pluku 1. divize Ruské osvobozené armády generála Buňačenka. Jednotka kapitána Buděratského hledala na okraji města nějaký zdroj benzínu. V průběhu tohoto hledání se vojáci dostali na nádvoří zdejší věznice. Znenadání z jednoho vězeňského okna uslyšeli v ruském jazyce volání o pomoc. Poté, co si jednotka přivolala posily, dokázali muži kapitána Buděratského proniknout do budovy a vězněné kolegy osvobodit. Kromě několika řidičů aut byl mezi nimi i poručík Romaškin, pobočník generálmajora Truchina.⁹⁶ Ten později generálu Buňačenkovi sdělil důvod jejich cesty a o osudu zajatých generálů.

Kromě vysvobození několika svých spolubojovníků z vězení se vlasovci podíleli na samotných bojích proti německým vojákům ve městě. Jako příklad lze uvést situaci, která se odehrála kolem 21:30. Zde jednotky 1. divize Ruské osvobozené armády narazily na silný útvar vojáků Zbraní SS. V ulicích města Příbram tak došlo ke střetu, při kterém bylo zabito kolem

⁹⁵ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 234.

⁹⁶ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 248.

padesáti příslušníků německé branné moci. Po několika hodinách jednotky SS ustoupily z města a divize tak mohla pokračovat v cestě.⁹⁷

Dne 10. května 1945 se jednotky objevily již v Březnici a Rožmitále pod Třemšínem a mířily dál k demarkační linii. Cestou opět docházelo k ozbrojeným střetům. Mezi obcí Tochovice a městem Březnice došlo ke konfliktu, ve kterém bylo využito i lehké dělostřelectvo a minomety.⁹⁸

Cestou k americkým jednotkám procházeli vojáci Vlasovovy armády i obcí Hvožd'any. Když dopoledne 10. května projížděla v koloně přes náves skupina vojáků Zbraní SS, která byla pravděpodobně již odzbrojena, tak po nich strážný vlasovců spustil palbu. Následně se k němu přidali další vojáci. Výsledkem tohoto střetu byli tři mrtví Němci a jeden těžce zraněný, který do večera zemřel.⁹⁹ Ostatním se podařilo utéct. Mrtví pak byli pohřbeni na místním hřbitově, ostatky jednoho z nich si pak odvezli příbuzní až v šedesátých letech.¹⁰⁰

Odpoledne 10. května pak došlo k prvnímu setkání příslušníků 1. divize Ruské osvobozené armády s předsunutými americkými jednotkami, především s 4. tankovou divizí 3. americké armády. V obci Hvožd'any tak třeba došlo k vyjednávání důstojníků Vlasovovy armády se zde velícím americkým důstojníkem, tlumočnicka dělal zdejší spisovatel a překladatel A. Šťastný. Samotná divize se mezitím v průběhu odpoledne a večera rozmístila v prostoru obcí Sachrov, Leletice a Předmiř. Velitelství generál Buňačenko nechal zařídit právě ve Hvožd'anech. Pokud jde o výsledek samotného jednání, skončila dohodou, podle které měli vlasovci z Hvožd'an odejít a hned 11. května měla být americkou armádou odzbrojena. Zbraně a techniku pak vojáci složili podél cesty z obce Březí do jihočeských Lnář a doufali, že jim bude povoleno přejít demarkační čáru do amerického zajetí.¹⁰¹

Mezitím je začaly pronásledovat jednotky Rudé armády, které dostaly již ryze politický úkol: dopadnout celou 1. divizi Ruské osvobozené armády dříve, než se ji podaří přejít do amerického zajetí. Pro tuto akci velení vyčlenilo 2 tankové sbory, které se vydaly na cestu. Velký problém pro vlasovce byl kromě nepochopení jejich situace ze strany amerických vojáků i ten, že vrchní velitelství americké armády již upřednostňovalo hlavně politický důvod. Díky tomu se americké divize zastavily na předem určených a vymezených pozicích, tzv. demarkační

⁹⁷ ŽÁČEK, P. Tamtéž.

⁹⁸ ŽÁČEK, P. *Prahou pod pancířem vlasovců*, s. 97.

⁹⁹ BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hvožd'ansku*, s. 8.

¹⁰⁰ BALEK, M. a kol. Tamtéž.

¹⁰¹ BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hvožd'nsku*, s. 9.

linie. V oblasti byla důležitá ta část linie, která vedla podél silnice na trase mezi Nepomukem, Lnářemi a Blatnou. Z tohoto prostoru podnikaly některé předsunuté jednotky hlídky a akce do prostoru, který ještě nebyl osvobozen Rudou armádou.

Jelikož od Prahy na Příbramsko začaly pronikat jednotky Rudé armády a zároveň Američané zatím nepřijali nikoho do zajetí (neboť podle dohody již žádné zajatce po podepsání kapitulace již oficiálně nepřijímali), tak začal generál Vlasov jednat. Již 8. května odjel spolu s podplukovníkem Teznorovem, podplukovníkem Něporožným a dalšími důstojníky na jednání se zástupci spojenců do Plzně. Tato skupina měla svou cestu naplánovanou přes Příbram. Místní obyvatelstvo ale podplukovníka Teznorova upozornilo na přítomnost komunistických partyzánů ve městě. Ten se tedy rozhodl, že město objede. Tehdy navíc nikdo nemohl tušit, jak v samotném městě dopadli generálové, kteří za generálem Vlasovem jeli z jižních Čech. Poté, aby se dostali do západočeské metropole, tak museli použít hlavní silnici na trase Beroun - Plzeň, přeplněnou německými jednotkami.¹⁰² Do Plzně dorazili kolem půlnoci.

Následujícího dne Vlasova na jednání přijal generál Charles Noble, velitel americké 16. tankové divize. Krátce po setkání měl generál Vlasov možnost uniknout, protože vilu, ve které byl ubytovaný, nikdo nehlídal. Generál tuto možnost odmítl, neboť se rozhodl sdílet svůj osud s budoucností své armády. Druhého dne proběhlo setkání se spojeneckými důstojníky na štábu jedné z divizí amerického 12. sboru. Mezi nimi byl i sovětský major, který byl předtím velitelem jednoho sovětského parašutistického oddílu. Nyní zde působil jako zástupce Rudé armády.¹⁰³ Tři spojenečtí důstojníci souhlasili s převedením divize do amerického zajetí pouze za předpokladu, že s tím bude souhlasit i zde přidělený sovětský zástupce. Ten ale dostal od svých nadřízených instrukce, že se tak nesmí stát a divize musí být předána do zajetí Rudé armády.

Mezitím do blízkosti Lnář dorazila většina 1. divize Ruské osvobozené armády. K nim záhy dorazili i dva důstojníci, kteří byli na jednání generála Vlasova v Plzni, společně v doprovodu amerického plukovníka. Neurčité zprávy z Plzně dávaly vojákům určitou naději, že osud jim bude příznivě nakloněn. Zároveň zde ale měla být divize americkými vojáky odzbrojena.

Předtím, než se generál Vlasov měl po jednání v Plzni vydat do Lnář k divizi, zastihly ho u vily davы českých obyvatel. Přišli sem především z důvodu, že si chtěli prohlédnout člověka, kterého považovali za osvoboditele Prahy. Došlo zde ale k paradoxní situaci, neboť během

¹⁰² AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 256.

¹⁰³ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 257.

bouřlivých ovací lidé provolávali heslo: „Ať žije Vlasov! Ať žije Stalin!“ Dokonce od jednoho staršího muže dostal jako dárek bustu Karla Marxe.¹⁰⁴ Vysvětlení tohoto jednání obyvatel Plzně lze pochopit tak, že si tehdy nikdo nedokázal představit existenci armády rusky mluvících příslušníků, kteří nebojují pouze s nacisty, ale i se Sověty, které považovali společně s Američany za své osvoboditele. Ne za nebezpečí, jak na ně nazírali Vlasovci.

Vlasov a jeho doprovod dorazili do Lnář pozdě v noci 10. května. Den nato, 11. května 1945, pak došlo podle amerického rozkazu k plánovanému odzbrojení divize severně od Vesského rybníka. Zároveň kapitán Donahue, americký vojenský velitel města, oznámil generálovi, že celý prostor kolem města Lnáře, kde se zrovna nachází divize, bude odevzdán následujícího dne Rudé armádě. Problémem bylo, že dosud nedostal povolení pustit Buňačenkovu divizi za demarkační linii. Nabídl mu tak místo toho odchod do britského sektoru. Vlasov nabídku ale odmítl.¹⁰⁵

Mezitím se od Příbrami k jednotkám Vlasovovy armády začala přibližovat Rudá armáda. Nejblíže postavená byla 162. tanková brigáda pod velením podplukovníka Mišenka, která svůj štáb umístila do Hvožd'an. Ta pak dopoledne 12. května vyrazila směrem ke Lnářům. Kapitán Donahue oznámil generálu Vlasovovi, že jeho divize za demarkační linii vpuštěna nebude. Místo toho mu pouze doporučil, ať se vojáci pokusí proniknout na západ v malých skupinkách.¹⁰⁶ Samotný generál Vlasov měl být převezen k dalším rozhovorům s vrchním velením americké armády, před tím ale o situaci informoval velitele 1. divize generála Buňačenka. Ten záhy poté vzkázal vojákům o rozpuštění divize s okamžitou platností. Toto rozhodnutí vyvolalo mezi vojáky chaos. Vojáky, kteří byli odhaleni při pokusu proniknout skrz demarkační linii, pak američtí vojáci posílali zpět.

Dopoledne navíc začalo postupné stahování amerických jednotek z pozic, které byly přiděleny Rudé armádě. Na tuto pozici už mezitím mířila 162. tanková brigáda. V 11:00 na domluveném místě očekávali přechod 1. divize ROA do zajetí. Jenže se ho nedočkali, tudíž ve 12:00 zahájili vojáci další postup. Pak ale došlo k dalšímu zastavení, neboť americké tanky, které měly opustit své pozice kolem 14:00, zatím zahradily sovětské brigádě všechny cesty do Lnářů. Teprve poté mohli pokračovat do prostoru shromáždění 1. divize, jejíž vojáky postupně zajali. Později pak byla americká kolona, ve které se nacházeli jak Vlasov, tak i Buňačenko zastavena sovětskými vojáky. Američané pak bez jakýchkoliv známek odporu vydali Vlasova i jeho doprovod

¹⁰⁴ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 258.

¹⁰⁵ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, s. 260.

¹⁰⁶ AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*. S. 262.

sovětské straně. Generála Vlasova později ve vykonstruovaném procesu odsoudili k trestu smrti a 2. srpna 1946 byl popraven oběšením. V ten samý den byl popraven i generál Buňačenko.

Vojska generála Vlasova tak hrála nejen v oblasti Příbramska, ale i v celém prostoru českých zemí výraznou úlohu. Problémem byl jejich nepřátelský vztah především ke komunistickému Sovětskému svazu, který se pro ně stal osudným. Vlasovci se sice výraznou většinou zasloužili o úspěšné provedení pražského povstání, ale jejich památka a podíl na květnových bojích byl pak krátce po skončení války zamlčován. Nakonec příbramský region a jeho blízké okolí se pro značnou část těchto vojáků stal místem osudným, kde nemálo z nich zaplatilo za svou příslušnost k této armádě svým životem.

3.4. Americká armáda v Čechách

Během druhé poloviny dubna se začíná objevovat na českém území další významná armáda. K západním hranicím předmnichovského Československa se přibližovaly jednotky americké armády, konkrétně svazky 3. armády legendárního generála George Smithe Pattona. Ty se před dalším postupem rozprostřely podél celé nynější česko-bavorské hranice a byly připraveny na postup do Čech, kde se měly poté na demarkační linii setkat s jednotkami Rudé armády.

Zároveň bylo potřeba zabezpečit levé křídlo hlavních sil 3. armády, která se chystala k postupu do oblasti kolem řeky Dunaj. V rámci těchto zajišťování byly prováděny průzkumy v blízkosti hranic. A právě během jedné z nich vstoupila průzkumná četa 358. pěšího pluku 90. pěší divize generálmajora Herberta L. Earnesta ze sestavy 12. sboru ráno 18. dubna 1945 na československé území.¹⁰⁷ Následně americké jednotky pronikly až do nitra Ašského výběžku, aby se 20. dubna 1945 Američané zmocnili samotného města Aš.

Postupně jakýkoliv odpor ze strany německých vojáků začal opadávat. Občas se ale našla určitá hnízda významného organizovaného odporu. S ním se například setkaly jednotky 97. pěší divize generála Miliona B. Halseyho, které dosáhly 25. dubna 1945 Františkových Lázní a postupovaly dále na Cheb. Toto město dokázaly dobýt až po několikahodinovém intenzivním boji následujícího dne.¹⁰⁸ Současně museli američtí vojáci čelit ještě německému protiútoky, který dokázali odrazit.

¹⁰⁷ HRBEK, J. a kol. *Draze zaplacená svoboda: Osvobození Československa 1944 - 1945. Svazek II.* Praha 2009, s. 239

¹⁰⁸ HRBEK, J. a kol. *Draze zaplacená svoboda*, s. 240.

Díky rychlému postupu hlavních sil 3. armády, která pronikala do Rakouska, přišel rozkaz přerušit další postup a místo toho vyrazit do jižních a jihozápadních Čech.¹⁰⁹ Jeho levé křídlo mělo postupovat od německého Viechtachu ve směru na Klatovy a Rokycany.

V dopoledních hodinách 5. května pak zahájila americká armáda všeobecný postup do západních a jihozápadních Čech. Američané provedli operaci silami 5. a 12. sboru, takže na celém úseku fronty dlouhém 350 kilometrů stálo na počátku 5 divízi.¹¹⁰

Jeden z proudů 5. sboru, který tvořila legendární 1. pěší divize, vyrazila z prostoru kolem Aše a Chebu, aby následně dosáhla Mariánských Lázní a Karlových Varů. Jiná část 5. sboru, konkrétně 97. pěší divize s podporou 16. tankové divize, pro změnu zase zamířila po trase Bor u Tachova - Stříbro - Plzeň.¹¹¹ Od hranic kolem Klenčí pod Čerchovem pak do Čech pronikaly jednotky 2. pěší divize.

Pokud jde o 12. sbor, tak ten vedl útok silami 90. pěší divize, která o několik dní dříve jako první americká jednotka dosáhla českého území v prostoru Ašského výběžku, přes hraniční přechod Železná Ruda na Nepomuk. Další významnou jednotkou, která v tomto prostoru vstoupila na české území, byla 4. tanková divize. Ta postupovala ve dvou proudech, z nichž první osvobodila v první den svého postupu Vimperk, Volyni a Strakonice. Následně druhého dne se vojáci dostali do prostoru kolem Písku a Sedlice. Některé její průzkumné jednotky dosáhly až Mirotic. Druhá vlna pak postupovala ze Železné Rudy ve směru na Sušici, Horažďovice, Blatnou a některé její předsunuté jednotky pronikly až do Rožmitálu pod Třemšínem.¹¹²

Další části 12. sboru pak mířily na území Československa buď prostorem kolem města Volary a řeky Blanice, nebo kolem povodí Vltavy ve směru na Český Krumlov, Kaplici a České Budějovice.¹¹³ Prvním směrem postupovala 5. pěší divize, která se ocitla v Čechách na hraničním přechodu Strážný a mířila na Volary a Vimperk. Druhým směrem pro změnu procházela 26. pěší divize generálmajora Willarda S. Paula, která hranici překročila mezi Dolní Vltavicí a Vyším Brodem a postupovala na Český Krumlov.¹¹⁴

¹⁰⁹ HRBEK, J. a kol. Tamtéž.

¹¹⁰ LAŠTOVKA, L. *Plzeň v boji proti fašismu*, Plzeň 1975, s. 132.

¹¹¹ HRBEK, J. a kol. *Draze zaplacená svoboda*, s. 244.

¹¹² PECKA, J. *Na demarkační čáře: americká armáda v Čechách v roce 1945*, Praha 1995, s. 45.

¹¹³ PECKA, J. Tamtéž.

¹¹⁴ HRBEK, J. a kol. Tamtéž.

Postup amerických vojsk byl rozdílný než v případě ofenzívy Rudé armády. Němci nekladli většinou již odpor. I přesto se Američané snažili vést průnik do českého vnitrozemí velmi pečlivě, což mělo za následek využívání dělostřelecké přípravy, která již měla mít především psychologický účinek. Takto například děla 2. pěší divize ostřelovaly Domažlice i nejbližší okolí.¹¹⁵

Mezitím v samotné Plzni panovalo celkem velké napětí. Německá posádka západočeské metropole totiž odmítla složit zbraně. Musel zde zasáhnout zdejší Revoluční národní výbor, po jeho jednání Němci přijali určité podmínky a přemístili se do kasáren. Vojenské objekty pak hlídala smíšená česko-německá hlídka.¹¹⁶ Podle posledních zpráv výbor zjistil, že nejbližší jednotky americké armády se nacházejí již v prostoru kolem Domažlic a Klatov. Proto se vedení výboru rozhodlo sem vyslat některé své spojky, které by měly informovat Američany o situaci v Plzni.

Zpráva se nakonec dostala i k veliteli 5. sboru generálu Huebnerovi, který rozhodl během noci z 5. na 6. května 1945, aby okamžitě vyrazila 16. tanková divize z Boru u Tachova na Plzeň. Předzvědné oddíly dosáhly pak západočeské metropole 6. května ráno v 8:15.¹¹⁷ Zde pak na americké vojáky, kteří postupně osvobozovali město, čekal německý odpor. Konkrétně zaznělo několik výstřelů z věže kostela sv. Bartoloměje a z okolních domů na náměstí. Američané nakonec všechen odpor v ulicích potlačili. Veškeré boje skončily tak, že velitel posádky města von Majewsky podepsal okamžitou kapitulaci obrany Plzně. S kratším zpožděním se pak v Plzni objevily i jednotky 2. pěší divize, která sem pronikala od Domažlic.¹¹⁸

Pokud jde o vojáky 1. pěší divize, ti se zmocnili pohraničních městysů Bad Elster a Adorf. Záhy překročili hranice a postoupili až do Kynšperka nad Ohří a Pramenů. Odpoledne 6. května pak dostali rozkaz zastavit jakýkoliv další postup. Zůstali stát na linii pět kilometrů za spojnicí Karlovy Vary - Plzeň a vyčkávali zde dalších instrukcí.¹¹⁹

Následujícího dne ráno dostal pak velitel 5. sboru generál Huebner informaci o podepsání bezpodmínečné kapitulace Německa. Zároveň přišlo i upozornění, že veškeré ofenzivní akce americké armády musí v nejbližší době ukončeny a zastaveny se na demarkační linii. Do té doby, než došlo k realizaci těchto rozkazů, jednotky 1. pěší divize ještě postupovaly

¹¹⁵ PECKA, J. *Na demarkační čáře*, s. 46.

¹¹⁶ PECKA, J. *Na demarkační čáře*, s. 47.

¹¹⁷ PECKA, J. *Tamtéž*.

¹¹⁸ LAŠTOVKA, L. *Plzeň v boji proti fašismu*, s. 135.

¹¹⁹ HRBEK, J. a kol. *Draze zaplacená svoboda*, s. 245.

severozápadním směrem od Karlových Varů. Německý starosta dokonce telefonicky nabídl kapitulaci města.¹²⁰ Mezi tím 9. obrněná divize obsadila během dopoledne Falknov (dnešní Sokolov), Loket a Horní Slavkov. 97. pěší divize pak dosáhla silnice spojující Plzeň s Falknovem (Sokolovem). Samotnou Plzeň měly pod kontrolou útvary 2. pěší a 16. tankové divize. Ty zároveň prováděly průzkumy, především severovýchodním směrem. V průběhu dne jednotky 5. sboru dosáhly dohodnuté demarkační linie po celé její délce jim svěřené.¹²¹

Rychlý postup do Čech měl i 12. sbor. Po 4. květnu byly jeho jednotky nuceny pouze svádět jen krátkodobá střetnutí místního významu. Operovaly přitom v prostoru, který sahal od Klatov a Strakonice až po linii České Budějovice - rakouský Freistadt.¹²² Celou linii zde vymezoval horní tok řeky Vltavy a důležitá komunikace spojující České Budějovice a rakouský Linec. Během 7. května 1945 se divizím 12. sboru podařilo dosáhnout stanovené demarkační linie.¹²³ Některé americké jednotky vysílaly za tuto čáru své průzkumné jednotky, které měly za úkol zajistit důležité cíle v oblasti navázání kontaktů s blízcími se sovětskými vojáky. Na žádost zdejších povstaleckých velitelů zasahovali Američané po 9. květnu proti kolonám německých vojsk, které odmítaly setrvat v postavení, které zaujímaly v okamžiku vstupu dohody o bezpodmínečné kapitulaci v platnost.¹²⁴

Pokud bychom se zaměřili na průzkumnou a zpravodajskou činnost americké armády na území Československa, svou povahou a podobou se naprosto vymykala tzv. velichovská mise, kterou uskutečnili příslušníci 23. průzkumného praporu 16. tankové divize ve dnech 7.-8. května.¹²⁵ Úkolem této mimořádné akce bylo dopravit zmocněnce německé vlády, kterou vedl do kapitulace admirál Karl Dönitz, plukovník Wilhelma Meyer-Detringa, do štábu německé skupiny armád Střed. Ta se nacházela ve východočeských lázních Velichovky. Po příjezdu měl plukovník Meyer-Detring seznámit velitele skupiny armád maršála Schörnera se zněním dohody o bezpodmínečné kapitulaci Třetí říše a záhy poté s ním projednat další postup. Kolona, která čítala 30 amerických vozidel, vyrazila večer 7. května od Plzně přes demarkační linii po trase Beroun, Praha, Sadská, Poděbrady a Hradec Králové, aby dopoledne 8. května 1945

¹²⁰ HRBEK, J. a kol. Tamtéž.

¹²¹ HRBEK, J. a kol. Tamtéž.

¹²² HRBEK, J. a kol. Tamtéž.

¹²³ PECKA, J. *Na demarkační čáře*, s. 49.

¹²⁴ HRBEK, J. a kol. *Draze zaplacená svoboda*, s. 246.

¹²⁵ HRBEK, J. a kol. Tamtéž.

dosáhla svého cíle.¹²⁶ Po jednání, které trvalo přibližně hodinu, se kolona vydala nazpět a v průběhu podvečera 8. května 1945 již byla opět v Plzni.

Postupně začalo docházet k setkávání amerických a sovětských jednotek na demarkační linii. Mezi 10. a 13. květnem 1945 pak docházelo na většině míst, kudy procházela linie, ke slavnostním schůzkám důstojníků obou armád a různým jednáním. Například 12. května došlo k takovému setkání v jihočeských Vodňanech. Za sovětskou stranu byli přítomni generálové Tichonov a Makarenko a za americkou stranu velitel 5. pěší divize generálmajor Brown. Posádka Rudé armády pro svou činnost obsadila školu a budovu zdejší pletárny. Podle dohody mezi americkými a sovětskými důstojníky měli 25. května 1945 sovětsí vojáci odejít, což nakonec dodrželi. O tři dny později Vodňany obsadili příslušníci americké armády, až do listopadu 1945 spadalo město do americké zóny.¹²⁷

Válka a veškeré bojové akce skončily a mohlo se tak pozvolně přejít k vojenské správě daného území. Podle směrnice, kterou nechal vydat velitel spojeneckých expedičních vojsk generál Dwight D. Eisenhower, mělo být československým úřadům v americké zóně umožněno, aby obnovily svou činnost, ale americké vojenské správě ponechala právo vydávat rozkazy podle okolností a vlastního uvážení.¹²⁸ Velmi citelně zde chyběla jakákoliv dohoda o veřejné správě.

Díky této situaci došlo k tomu, že na obou stranách demarkační linie fungovala dvojkolejnost civilní a vojenské správy. Speciálně v americkém sektoru existovaly kromě národních výborů a správních komisí i tzv. amgoty. Jednalo se o americké vojenské správy obsazeného území. Zhruba do 16. května tuto práci vykonávaly jednotky 5. a 12. sboru, poté již pouze 5. sbor, neboť došlo ke stažení 12. sboru z území Československa. Tento stav ale také nevydržel dlouhou dobu, protože v polovině června byl 5. sbor vystřídán 22. sborem generálmajora Ernesta N. Harmona. Ten se zároveň stal i nejvyšším velitelem amerických jednotek v Československu.¹²⁹

Během svého pobytu na území Československa pomáhali příslušníci americké armády zdejšímu obyvatelstvu, především v oblasti hospodářství. Asi takovou nejvýznamnější akcí bylo zapůjčení vozového parku pro práce během žní a dopravu paliv. Dále třeba zdejší vojenská

¹²⁶ HRBEK, J. a kol. Tamtéž.

¹²⁷ FENCL, F. *Soumrak a svítání: Národní kronika Vodňan 1939 - 1945, Vodňany 1948*, s. 237.

¹²⁸ KRÁL, V. *Osvobození Československa: Studie o mezinárodně politických aspektech*, Praha 1975, s. 279.

¹²⁹ PECKA, J. *Na demarkační čáře*, s. 65.

správa věnovala československé vládě téměř 1000 nákladních aut, pohonné hmoty a jiné technické prostředky.¹³⁰

I díky problémům ve fungování správy se začínalo mluvit o stažení sovětských a amerických vojáků z území Československa. Vše pak vyvrcholilo v listopadu 1945, kdy proběhlo stahování amerických jednotek. Oficiální akt rozloučení s americkou armádou se uskutečnil 20. listopadu 1945 v Plzni. Zůstalo tu ještě 300 důstojníků a vojáků, z nichž většina odešla ještě před koncem roku.¹³¹

3.5. Působení americké armády na Příbramsku

V rámci příbramského regionu víme, že její jihozápadní částí také procházela demarkační linie. Díky tomu i zde působily jednotky americké armády, i když ne tak výrazně, jak její sovětsí spojenci, kteří se nacházeli na východním konci této linie.

Pokud jde o rozmístění jednotlivých divizí, linii od Borku u Rokycan přes Štáhlavy, Nezvěstice a Blovice směrem k Nepomuku měla na starosti 2. pěší divize generála Waltera Robertsona. V prostoru Kasejovic a západně od Lnář se nacházeli příslušníci 90. pěší divize generála Herberta Earnesta. Blíže k demarkační linii a velmi důležitá jednotka pro výklad americké přítomnosti na Příbramsku byla 4. tanková divize generála Wiliama Hoge. Jejich místo určení se nacházelo na linii Lnáře - Blatná - Sedlice - Nová Hospoda u Čížové - Podolský most přes Vltavu, severovýchodně od Písku.¹³² Předsunuté hlídky těchto divizí pak pokračovaly dál přes demarkační linii. Od západu především na Spálené Poříčí, od jihu do prostoru před obec Hvožd'any nedaleko Rožmitálu pod Třemšínem, k obci Bubovice nedaleko Březnice a k Miroticím.

O přítomnosti amerických jednotek, která se zastavily na okraji příbramského regionu, se dozvěděly místní Revoluční národní výbory. Ty sice chránily partyzánské skupiny, často utvořené kolem sesazených sovětských parašutistů, ale nebyly dost silné, aby se ubránily proti ustupujícím německým jednotkám, které Příbramskem procházely. Ty byly většinou vyzbrojeny těžkou technikou a neváhaly si vynutit cestu do amerického zajetí i střelbou. Proto se mnohé tyto výbory snažily například telefonicky spojit s Američany a požádat je o pomoc. Spojenci vycházeli této iniciativě zpravidla vstříc a dle svých možností prováděli aktivní postup

¹³⁰ PECKA, J. Tamtéž.

¹³¹ PECKA, J. *Na demarkační čáře*, s. 67.

¹³² VELFL, J. a kol. *Slivice 1945 - Poslední události 2. světové války na Příbramsku: Sborník příspěvků z regionální historie*, Příbram 1995, s. 6.

i za demarkační linii, s cílem přebírat nepřátelská uskupení do svého zajetí.¹³³ Tímto způsobem se snažili ulehčit situaci českému obyvatelstvu, které čekalo na své straně demarkační linie na příjezd vojsk Rudé armády.

Jako příklad lze i zde opět uvést obec Hvožd'any. Dne 6. května 1945 americké jednotky dosáhly Lnářů a zastavily se na zde vymezené části demarkační linie. Početná skupina občanů obce se rozhodla osvoboditele také přivítat. Na cestu lidé vyrazili ve vozidle zdejšího dopravce pana Balka. Po příjezdu se s americkými vojáky setkali a prohlédli si i jejich tanky (jednalo se o stroje 4. tankové divize). Následujícího dne kolem poledne přijela do Hvožd'an průzkumná skupina asi pěti amerických tanků a zastavila se na návsi.¹³⁴ Po krátké přestávce v obci poté vyrazily směrem na obec Roželov, přesněji do místa, kterému se říká Pazderny. Přilehlé bahnitě louky zde pak doslova rozoraly a odjely zpět k divizi do Lnář.¹³⁵ Přes Hvožd'any projely americké tanky během 7. května ještě jednou, když musely k večeru řešit konflikt mezi jednotkami Zbraní SS a partyzány v blízkosti Rožmitálu pod Třemšínem.¹³⁶

Během dne došlo k jiné akci, při které jednotky amerických vojáků musely přejít přes demarkační linii. Po telefonátu mezi velitelstvím americké jednotky v Blatné a Lnářích na jedné straně a četnickými stanicemi v Rožmitále pod Třemšínem, na Březových Horách a v Příbrami na straně druhé, vyjel ze Lnář konvoj 4. tankové divize. Projel přes Starý Smolivec, Mýta Roželov, aby nakonec pronikl do Rožmitálu pod Třemšínem. Na náměstí byli příslušníci americké armády nadšeně vítáni zdejším obyvatelstvem. Po krátkém jednání s místním Revolučním národním výborem se kolona vydala na cestu přes Vranovice a Březové Hory. Cílem jejich cesty byla samotná Příbram, kam vojáci dorazili podle hlášení četnické stanice v 11:23.¹³⁷ Zde se opět dočkali Američané ovací.

Krátce po příjezdu do Příbrami je požádal předseda příbramského Revolučního národního výboru František Pavlíček o pomoc před jednotkami Zbraní SS z nedalekého SS-Truppenübungsplatz Böhmen (v překladu Výcvikový prostor SS Čechy), který se nacházel v prostoru Sedlčanska a Benešovska. Američtí vojáci nejprve sdělili, že už se nachází až moc hluboko na druhé straně demarkační linie, která jim nebyla přidělena, ale nakonec přislíbili provést manifestační průjezd městem. Cílem této akce bylo přimět německé vojáky, aby proti Příbrami

¹³³ VELFL, J. a kol. Tamtéž.

¹³⁴ BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hvožd'ansku*, s. 7.

¹³⁵ BALEK, M. a kol. Tamtéž.

¹³⁶ BALEK, M. a kol. Tamtéž.

¹³⁷ VELFL, J. a kol. *Slivice 1945*, s. 8.

nezasahovali, a naopak pokračovali po silnici Milín - Mirovice - Blatná do sběrného zajateckého tábora, který Američané postavili u západočeských Horažďovic.¹³⁸

V následujících dnech, především mezi 9.-11. květnem 1945, docházelo k takovýmto dalším akcím, při kterých většinou Američané vyjeli naproti jednotkám Zbraní SS a odváděli je do zajetí. Kromě toho často docházelo k různým setkáním a vzájemným jednáním. Takovým příkladem může být třeba skupina vojáků kapitána Thomase Cooka z velitelství 22. polního dělostřelectva 4. tankové divize, která měla schůzku se zástupci města, velitelem československé vojenské posádky a partyzány z původně sovětské parašutistické skupiny Smrt fašismu kapitána Olesinského v hotelu Horymír. Probírali mezi sebou situaci v regionu a stanovení operační linie styku sovětských a amerických vojsk.¹³⁹

V průběhu 9. května 1945 se příjezdu amerických vojáků dočkali také v Březnici. Informaci zdejšími obyvatelům o plánovaném příjezdu Američanů jim podala četnická stanice v Rožmitále pod Třemšínem. Po slavnostním uvítání na radnici, které proběhlo kolem 14:30, se pak jednalo o obraně města před projíždějícími německými jednotkami. Americké jednotky zde ale nemohly zůstat, neboť Březnice se již nacházela na sovětské straně demarkační linie. Místo toho se představitelům města nabídli, že odtud odvedou některé právě procházející kolony německých vojáků dále na Blatnou, Kadov a Svěradice, aby nakonec byly umístěny do zajateckého tábora u Horažďovic.¹⁴⁰ Poručík Vegh, který velel koloně, jež do Březnice přijela, zde zanechal písemný rozkaz velitele bojového uskupení "B" 4. tankové divize na Strakonicku generála Creightona Abramse. Rozkaz vydal 8. května pro všechny blízké odbojové skupiny a Revoluční národní výbory. V němž byla uvedena výzva neklást odpor a neútočit na projíždějící německé jednotky, které míří do zajateckých táborů za předpokladu, že Němci nezahájí palbu jako první. Tento rozkaz totiž do značné míry souvisel s podpisem kapitulace velitele SS-Truppenübungsplatz Böhmen generála Alfreda Karrasche právě do rukou generála Abramse v Kamýku nad Vltavou a plánovanými přechody těchto německých jednotek do zajetí.¹⁴¹ Zanedlouho začaly v prostoru mezi Březnicí a demarkační linií projíždět kapitulující německé kolony. Jejich přesun většinou probíhal klidně, ale našly se i určité výjimky. K jedné takové došlo následujícího dne, kdy byl štábní seržant Louis Kreiger ze 4. tankové divize, který měl za úkol dohlížet na přesuny, zabit příslušníky Zbraní SS nedaleko Lnářů.¹⁴²

¹³⁸ VELFL, J. a kol. Tamtéž.

¹³⁹ VELFL, J. a kol. Tamtéž.

¹⁴⁰ VELFL, J. a kol. Tamtéž.

¹⁴¹ VELFL, J. a kol. Tamtéž.

¹⁴² VELFL, J. a kol. Tamtéž.

Během přesunů německých vojáků do amerického zajetí se prováděly i odzbrojovací akce. K takové došlo i ve Hvožd'anech. Již od rána 8. května 1945 stály na okraji obce směrem na obec Vacíkov (zde vedla silnice od Březnice) a na obec Roželov (zde vedla silnice od Rožmitálu pod Třemšínem) dva americké tanky právě s úkolem odzbrojit zde projíždějící německé vojáky. U tanků ležely poté hromady pušek a pancéřových pěstí. Předsunuté jednotky zde plnily úkol až do příchodu Rudé armády 11. května večer a následujícího dne, 12. května, americké tanky z Hvožd'an odjely.¹⁴³

Velkým přesunem do amerického zajetí, který se uskutečnil na Příbramsku, bylo zajetí 20 tisíc příslušníků z výcvikového prostoru SS, který se nacházel na Sedlčansku a Benešovsku. Velitelem byl již výše zmíněný generál Alfred Karrasch. Velmi důležitou roli v přesunu celého uskupení hráli i představitelé domácího hnutí odporu, především štábní kapitán Bílý a štábní kapitán Brož z Benešova. Ti zahájili jednání s německým generálem již v jeho štábu, který byl umístěný na zámku Konopiště. Později ho pak doprovodili až do Kamýka nad Vltavou, kde došlo k setkání s Američany. Zprostředkovatelem kontaktu mezi generálem Karraschem a americkým generálem Abramsem byl místní občan kapitán Josef Zvěřina.¹⁴⁴

Dne 9. května pak do Kamýka nad Vltavou skutečně generál Abrams dorazil. Společně s ním jednání o bezpodmínečné německé kapitulaci byli přítomni i kapitán Richard Donahue - velitel americké posádky ve Lnářích a kapitán Henry Bunhard. Již v 9:30 došlo na kamýckém mostě přes Vltavu k převzetí německých jednotek do amerického zajetí. Kapitulační akt byl posléze podepsán ve zdejším statku u Zemanů.¹⁴⁵ Němečtí vojáci se poté přesunuli do zajateckého tábora nedaleko Horažďovic. Jelikož ale zmíněné německé uskupení čítalo kolem 20 tisíc příslušníků SS, tak jejich přesun byl ukončen až 11. května 1945. V té chvíli již zadnímu voji těchto zajatců byli v patách jednotky Rudé armády, konkrétně předsunuté skupiny vojáků plukovníka Gusjeva, které byly součástí 7. gardové armády generála Šumilova z 2. ukrajinského frontu maršála Rodiona J. Malinovského.¹⁴⁶

Kromě problémů s přesunem německých vojáků měli Američané v příbramském regionu ještě jeden velký problém. V oblasti se zároveň objevily jednotky Ruské osvobozené armády generála Andreje Vlasova ustupující od Prahy. Vojáci požadovali, aby byli také vzati do amerického zajetí, a tím se mohli vyhnout sovětským vězením. Jejich osud jsem popsal již

¹⁴³ BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hvožd'ansku*, s. 8.

¹⁴⁴ VELFL, J. a kol. *Slivice 1945*, s. 10.

¹⁴⁵ VELFL, J. a kol. Tamtéž.

¹⁴⁶ VELFL, J. a kol. Tamtéž.

v kapitole Vlasovova armáda na území Příbramska. Každopádně výsledkem bylo, že tyto ruské vojáky příslušníci americké armády do zajetí přijmout nemohli.

Závěrem lze napsat, že sice americké jednotky na Příbramsku nemohly díky demarkační linii mít pod kontrolou větší prostor, ale i tak jsou ale důležitou částí těchto historických událostí.

3.6. Osvobození Rožmitálu pod Třemšínem

Jak probíhaly květnové události konce 2. světové války na Příbramsku? Zajímavá je historie města, které se nachází na jihozápadním cípu příbramského regionu a už během okupace bylo významným centrem hnutí odporu - Rožmitál pod Třemšínem. Působily zde různé odbojové organizace, z nichž nejznámější se utvořila kolem Aloise Hovorky a Františka Lízla. Právě v tomto prostoru došlo k seskoku několika parašutistických oddílů, ať už nejprve skupiny vyslané československou exilovou vládou z Velké Británie, či později (především ke konci války) výsadkáři Rudé armády. Rudoarmějsí parašutisté zakládali ve zdejších brdských lesích další odbojové organizace, které se značnou měrou podílely na samotném osvobození v květnu 1945. Rožmitál pod Třemšínem nakonec prožil konec tohoto nejkrvavějšího válečného konfliktu v lidských dějinách velmi dramaticky.

V rámci událostí, které se odehrály při osvobozování Rožmitálu pod Třemšínem je přinejmenším zajímavý příběh rozporuplné osobnosti zdejšího učitele Františka Duška. Tento rodák z Pískova, v okrese Šternberk, vystudoval v roce 1932 Pedagogickou akademii v Bratislavě. Krátce po ukončení studia musel nastoupit vojenskou službu. Ke své profesi se dostal až v roce 1938. Posléze prošel několika školami, a nakonec nastoupil 23. října 1939 na Měšťanskou školu dívčí v Rožmitále pod Třemšínem. Vyučoval tělocvik, dějepis, německý jazyk a ve školním roce 1942 - 1943 vedl spolu s dalšími kurz německého jazyka pro učitele.¹⁴⁷ Kromě toho osobně mezi 23. srpnem a 28. srpnem 1943 absolvoval přeškolovací kurz z dějepisu.

Jeho život se změnil 19. září 1944, kdy měl být pracovně nasazen v Roudnici. Místo toho přešel o tři dny dříve do ilegality, ze které vystoupil až 5. května 1945. Krátce po tom se zastavil v obci Hradiště na Strakonicku, kde dříve učil. Požádal zde o úkryt místního kováře Antonína Lehečku. Asi tři týdny strávil v azylu u místního krejčího Přibyla, následně se vrátil zpět k úkrytu v domě rodiny Antonína Lehečky, kde zůstal až do 5. května 1945. Podle Lehečkova svědectví, měl František Dušek napojení na ilegální organizaci v Rožmitále pod Třemšínem.

¹⁴⁷ HÁLA, F. *Soubor událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945: Historie Rožmitálska na přelomu okupace a osvobození*, Rožmitál pod Třemšínem 2011, s. 5.

Antonín Lehečka později ve své výpovědi uvedl, že v rámci utajení se kromě jedné osoby, se kterou se Dušek potkal v noci dubna 1945, s nikým jiným nestýkal. Později vyšlo najevo, že tímto neznámým mužem dle vyjádření Františka Duška byl velitel jejich skupiny a jmenuje se Majský.¹⁴⁸

Nešlo o nikoho jiného než o sovětského nadporučíka Vasila Petroviče Majského. Ten patřil k sovětskému parašutistickému oddílu Poznancy (v češtině Patrači) - Ščors. Skupina sovětských výsadkářů seskočila nedaleko obec Zadní Záběhlá u Rožmitálu pod Třemšínem.¹⁴⁹ Jednotka ale byla brzy odhalena a utrpěla v přestřelce s německými bezpečnostními jednotkami těžké ztráty. Uniknout se podařilo pouze čtyřem členům skupiny, mezi nimi byl i nadporučík Majskij.

Přibližně ve stejné době byla zničena i významná odbojová organizace v prostoru Rožmitálu pod Třemšínem: partyzánský oddíl Rudá stráž. Jednotná existence skupiny se v podstatě rozpadla na přelomu roku 1944 - 1945, kdy došlo k zatčení hlavních představitelů oddílu Rudá stráž. Do rukou nacistů se dostali Alois Hovorka, František Lízl a sovětský instruktor skupiny Sergej Pavlovič Vezděněv. Organizace byla sice rozbita, ale naštěstí ne zcela. Výhodou se nakonec ukázala její decentralizace, v jejímž rámci působilo několik poměrně samostatných skupin v jednotlivých obcích (například skupina v osadě Sedlice na sever od Rožmitálu pod Třemšínem).¹⁵⁰ Díky tomu se zdecimovaný oddíl podařilo ještě jednou zreorganizovat a zapojit se tak odbojové činnosti v posledních dnech dubna a následných květnových dní.

Právě v obnoveném partyzánském oddílu, nyní nazývaný Rudá stráž - Ščors, se měli setkat jako vedoucí představitelé nadporučík Majskij a František Dušek. Situace byla ale pravděpodobně o dost složitější. Po zátahu Němců na skupinu sovětských parašutistů, odkud se podařilo nadporučíku Majskému uniknout, našel tento důstojník úkryt u hajného Josefa Roha v Záběhlé. Zde se měl skrývat až do 7. května 1945, v tento den pro něj poslal Revoluční národní výbor v Rožmitále pod Třemšínem auto. Hajný Roh navíc později uvedl, že nadporučík Majskij opustil za celou dobu úkryt pouze jednou, a to, když šel údajně hledat ukryté vybavení po výsadku, které nakonec nenašel. Je tedy nanejvýš nepravděpodobné, že by během dubna 1945 Majský přišel za Františkem Duškem do Hradiště, vzdáleného od Záběhlé více jak 50

¹⁴⁸ HÁLA, F. *Soubor událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945*, s. 8.

¹⁴⁹ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stezkách brdských partyzánů*, s. 63.

¹⁵⁰ KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stezkách brdských partyzánů*, s. 66.

kilometrů.¹⁵¹ S velkou pravděpodobností tak výpověď kováře Antonína Lehečky není pravdivá. Dokonce se uvádí, že František Dušek skupinu Rudá stráž - Ščors založil až 7. května 1945.¹⁵²

Právě 7. května 1945 se s velkou pravděpodobností poprvé setkává nadporučík Majskij s Františkem Duškem v Rožmitále pod Třemšínem.

Pokud jde o samotného Františka Duška, který se stále ukrýval v Hradišti na Strakonicku, vystoupil z ilegality 5. května 1945, kdy pro něho přijeli dva mladíci na motocyklu a odvezli ho s sebou do Rožmitálu pod Třemšínem. Později pak tvrdí, že cestou dokázal s těmito dvěma hochy několik hrdinských činů, kdy měl například v Hradišti dokázat odzbrojit několik německých vojáků ve zdejší škole, i když byl vyzbrojen jen pouze pistolí. Během dne má ještě stačit zastřelit tři Němce a osvobodit zajaté občany Záběhlé na vrchu Praha.¹⁵³ Je zřejmé, že taková se nezakládá na pravdě.

Prvním počinem Františka Duška po návratu do Rožmitálu pod Třemšínem bylo, že se okamžitě převlékl do uniformy prvorepublikové československé armády v hodnosti podporučíka. Vzápětí zamířil na radnici, aby nabídl své služby jako důstojník v záloze. V té době existovaly v Rožmitále dva národní výbory. Prvním byl protektorátní v čele se starostou (vládním komisařem) Karlem Jarešem a druhý byl Revoluční národní výbor, který vznikl pravděpodobně již v březnu 1945 pod vedením Františka Kučery. Druhý jmenovaný výbor pak držel vedení nad městem mezi 5. a 12. květnem, kdy do Rožmitálu pod Třemšínem přijely první tanky s vojáky Rudé armády. Velitelem města byl jmenován člen Revolučního národního výboru četnický strážmistr František Laur. Dalšími členy výboru byli například Arnošt Budínský, Vojtěch Halík, Jaroslav Pompl, Josef Bláha, nebo Václav Tesař. Mezi nimi se již nacházel i František Dušek, který získal funkci předsedy tzv. zajišťovacího výboru.¹⁵⁴ Úkolem členů této skupiny bylo internování nepřátelských osob, kolaborantů a jiných zrádců.

S touto nově nabytou mocí brzy získal velké sebevědomí, které se přešlo později v posedlost. Začal být nebezpečný i pro samotný odboj. Například na veliteli města strážmistru Laurovi požadoval, aby partyzánům dovolil vytvořit si vlastní vojenskou jednotku. Laur takovou možnost odmítl a místo toho vyhlásil všeobecnou mobilizaci záložních vojáků do 50 let. Výsledkem bylo, že v Rožmitále pod Třemšínem vznikly dvě vojenské skupiny v celkovém počtu 20 mužů. Oddílu záložních vojáků velel strážmistr Laur. František Dušek pak vytvořil

¹⁵¹ HÁLA, F. *Souboj událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945*, s. 9.

¹⁵² HÁLA, F. *Souboj událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945*, s. 8.

¹⁵³ HÁLA, F. *Souboj událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945*, s. 11.

¹⁵⁴ HÁLA, F. *Tamtéž*.

druhou skupinu, kterou tvořila skupina několika zdejších mladíků, kteří klidně mohli být i jeho žáky. Jen několik dobrovolníků bylo o něco starších.¹⁵⁵ Jejich výzbroj tvořilo několik vojenských pušek, získaných po odzbrojených německých vojácích. Duškova jednotka vzbuzovala v obyvatelích Rožmitálu pod Třemšínem rozporuplné pocity. Od některých lidí si vysloužila posměch, jiní ale měli zároveň i obavu (především díky postavě samotného Františka Duška).

Kromě zatýkacích akcí, které František Dušek prováděl i na domnělé zrádce (například nechal zatknout hajného Kotrbatého, který přivedl k rodině Viktorových v roce 1942 parašutistu četaře Bohuslava Grabovského ze skupiny INTRANSITIVE), zúčastnil se i boje proti německým vojákům v blízkosti Starého Rožmitálu. Dne 7. května 1945 se spojily v boji skupiny vojáků strážmistra Laura, i oddíl Františka Duška. Střet pak vešel do historie jako tzv. Bitva na farských polích.

O boji se nám zachovala různá rozporuplná svědectví. Ve své výpovědi strážmistr Laur uvedl, že kolem 18:30 dostal zprávu o přesunu ozbrojených německých vojáků ze směru od obce Věšín.¹⁵⁶ Strážmistr usoudil, že Němci se tudy pokusí prorazit směrem na Příbram, odkud by se poté vydali na pomoc jiným německým jednotkám, které bojovaly proti povstalcům v Praze. Proto záhy vydal rozkaz o přesunu povstalců do postavení u Starého Rožmitálu, kde mělo dojít ke střetu. Mezitím byli američtí vojáci, kteří se nacházeli v postavení na demarkační linii u obce Lnáře, požádáni o pomoc. Cestou k místu střetnutí se strážmistr setkal se skupinou ozbrojenců vedenou Františkem Duškem, kteří se k nim přidali. Po příjezdu na místo povstalci obsadili zdejší hřbitov a zatarasili silnici. Krátce poté začal boj.

Jak ve své výpovědi pokračuje strážmistr Laur, František Dušek začal znenadání vydávat všem rozkazy. Jenže nakonec byl upozorněn jedním přítomným desátníkem vládního vojska, že rozkazy bude přijímat od strážmistra, neboť ho považuje v této oblasti za svého velitele.¹⁵⁷ Krátce nato měl František Dušek přeskočit hřbitovní zeď a běžet směrem k Němcům s prohlášením, že jde s nimi vyjednávat. Hned nato zazněl výstřel a Dušek padl k zemi a pak dělal ze sebe mrtvého. Mezitím probíhal urputný boj, při kterém byl strážmistr Laur zraněn. Veškerý boj skončil příjezdem amerických vojáků, kteří německé jednotky odzbrojili.

¹⁵⁵ HÁLA, F. Tamtéž.

¹⁵⁶ HÁLA, F. *Soubor událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945*, s. 24.

¹⁵⁷ HÁLA, F. Tamtéž.

Poté, co strážmistr Laur se dostal na ošetřovnu, začal se shánět po spolubojovnících, mezi nimi i po Františku Duškovi. Bylo mu řečeno, že jeho tělo nemohli vojáci najít. Nakonec se objevil až po dvou dnech s vysvětlením, že utekl z bojiště, protože měl prý u sebe seznamy zajatých příslušníků gestapa v Rožmitále pod Třemšínem. Za toto jednání se mu dostalo posměchu od obyvatel Rožmitálu pod Třemšínem.¹⁵⁸ Samotný Dušek pak ve své vlastní výpovědi obhajoval své jednání a značně si přikrášlil své „hrdinství“. Na závěr lze říct, že bitva měla i své publikum, občany ze Starého Rožmitálu. Ti sledovali boj z protějšího pahorku naproti kostelu ve Starém Rožmitále. Výkon aktérů tohoto boje byl odměněn po skončení nadšeným potleskem. Zato hlavní hrdina dramatu učitel František Dušek se dočkal pískotu, posměchu a byl prohlášen za zbabělce.¹⁵⁹

Na závěr této kapitoly bych se chtěl zmínit o samotném konečném osvobození města jednotkami Rudé armády. K tomu došlo v dopoledních hodinách 12.května 1945. Došlo přitom ale k nezvyklé podívané, neboť do města přijely stroje M4 Sherman, které mohli lidé spatřit i v amerických barvách. Rozdíl zde byl v tom, že osádky tvořili sovětsí tankisté. Vysvětlení je prosté, neboť během 2. světové války západní spojenci dodávali do Sovětského svazu různou výzbroj a výstroj, mezi nimi i tanky M4 Sherman.

Vojenských operací na území Československa se dočkaly i jednotky, které byly vyzbrojeny právě těmito tanky americké provenience. Tankové sbory, které měly ve výzbroji stroje M4, pronikly do Čech od Rakouska přes jižní Moravu, kde se zúčastnily bojů o Brno. Po bojích na Moravě se pak kolem 8. května přesunuly tyto sovětské tankové jednotky na západ, aby vyrazily do útoku v rámci Pražské operace. Během přesunu došlo i k bojům ve středních Čechách, kdy například 9. mechanizovaný sbor 7. května 1945 měl bojovat u mostu přes řeku Sázavu 10 kilometrů severně od Benešova.¹⁶⁰

Mezitím pronikaly další jednotky sovětských tanků Sherman do oblasti středních Čech. Samotnou osvobozenou Prahou projeli 10. května 1945. Následně pokračovaly dál jihozápadním směrem k demarkační linii. 11. května 1945 dosáhly měst Dobříš, Březnice, nebo Mirovice. Největší skupina, kolem devíti tanků, pronikla právě 12. května do Rožmitálu pod Třemšínem.¹⁶¹

¹⁵⁸ HÁLA, F. Tamtéž.

¹⁵⁹ HÁLA, F. *Soubor událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945*, s. 29.

¹⁶⁰ JAKL, T. a kol. *Středočeský sborník historický 38/2012*, Praha 2013, s. 138.

¹⁶¹ JAKL, T. a kol. *Středočeský sborník historický 38/2012*, s. 139.

Právě v prostoru kolem Rožmitálu pod Třemšínem a Březnice nedaleko od demarkační linie zakončily sovětské tanky Sherman svou válečnou pouť na evropském bojišti, neboť byly později poslány do Mandžuska, kde bojovali Sověti proti Japoncům. Pokud jde o samotné osvobození Rožmitálu, je vidět, že chování některých lidí, viz Františka Duška, během povstání bylo opravdu plné rozporů.

3.7. Rudá armáda na Příbramsku

Armádou, která nakonec osvobodila největší část příbramského regionu, byla Rudá armáda. Její příjezd se uskutečnil v návaznosti na pražskou operaci, která měla za cíl osvobodit hlavní město Československa. Pro Sověty to byla otázka prestiže, neboť nad osvobozením Prahy uvažovala i americká armáda. A je známo, že ten, kdo osvobodí hlavní město, stane se poté v očích veřejnosti v podstatě osvoboditelem celé země. Proto byl postup směrem na Prahu pro Rudou armádu jednou z priorit na konci tohoto válečného konfliktu.

Již 1. května vydal Stalin jménem Stavky (vrchního velení ozbrojených sil SSSR) směrnicí 1. ukrajinskému frontu. Jejímu veliteli, maršálu Ivanu Stěpanoviči Koněvovi, bylo nařízeno aby do 3. května zlomil odpor Němců obklíčených jihovýchodně od Luckenwalde, očistil ve svém pásmu území Berlína od nepřitele a nejpozději do půlnoci z 5. na 6. května předal 1. běloruskému frontu svůj úsek v Berlíně a na jih od města až po linii Lübben - Wittenberge.¹⁶² Poté, co by došlo k vystřídání, měly jednotky maršála Koněva postupovat přes Krušné hory na samotnou Prahu. Zároveň obdržel od Stavky směrnicí i velitel 2. ukrajinského frontu, maršál Rodion Jakovlevič Malinovskij. Ten měl pro změnu udeřit od Moravy ve směru na Jihlavu a následně na Prahu. Nejpozději v rozmezí mezi 12. a 14. květnem 1945 měly jeho jednotky dosáhnout linie Jihlava - Slavonice - Horn a následně postupovat k Vltavě a osvobodit Prahu.¹⁶³ Právě křídlo frontu mělo mezitím osvobodit Olomouc.

Situace se ale výrazně změnila během 5. května 1945. Kromě začátku samotného povstání v Praze Stalin rozkázal jednotkám novou podobu úkolů. K tomu ho vedlo prohlášení velitele Spojeneckých expedičních sil v Evropě generála Dwighta D. Eisenhowera o tom, že americká vojska by mohla postoupit až na západní břeh řek Labe a Vltavy.¹⁶⁴ Tím by tak dal zelenou postupu americkým vojákům směrem na Prahu. Stalin tedy nařídil maršálu Koněvovi, aby přípravy na pražskou operaci urychlil bez ohledu na to, zda se jednotky jeho frontu dokázaly

¹⁶² HRBEK, J. a kol. *Draze zaplacená svoboda*, s. 247.

¹⁶³ HRBEK, J. a kol. *Draze zaplacená svoboda*, s. 248.

¹⁶⁴ HRBEK, J. a kol. Tamtéž.

již přeskupit. Zároveň byla změněna směrnice i 2. ukrajinskému frontu maršála Malinovského. Ve směru na Prahu měl nově nasadit čtyři vševojskové a jednu tankovou armádu a jednu jezdecko-mechanizovanou skupinu, zatímco pro postup na Olomouc byly určeny pouze malé svazky. Navíc v případě zhroucení odporu německé 1. tankové armády na Hanácku, měl velitel 4. ukrajinského frontu armádní generál Andrej Ivanovič Jeremenko připraven plán na přesun několika skupin směrem k Praze v deseti transportních letounech.¹⁶⁵

Jednotky 1. ukrajinského frontu zahájily svůj postup během 6. května. Z prostoru kolem Míšně se sovětsí vojáci přiblížili k předmnichovským hraničním přechodům v Krušných horách. Po jejich překonání se dokázali dostat během 8. května až do Litvínova, Jirkova, Oseku a Mostu. Zato jednotky 2. ukrajinského frontu vyrazily do útoku až o den později. Během prvního dne postupu dokázaly dosáhnout Moravského Krumlova a Znojma a přiblížily se k Jihlavě. Aby byl postup urychlen, vydal maršál Malinovskij rozkaz, aby se 24. gardový střelecký sbor přesunul urychleně v koloně několika stovek aut směrem k Jihlavě a následně k Praze. Tam měl přijet nejpozději kolem 10. května 1945.¹⁶⁶

Maršál Malinovskij se nakonec nemohl považovat za osvoboditele Prahy, neboť již v ranních hodinách 9. května 1945 dorazily do Prahy jednotky 1. ukrajinského frontu maršála Koněva. Již kolem 2:00 se sovětské tanky 63. gardové tankové brigády 4. gardové tankové armády generála Leljušenka objevují v prostorní Dolní Liboce. Krátce poté Sověti projíždějí i Kobylysami. Tanky generála Leljušenka projížděly přes Vokovice a Dejvice do středu města. Cestou se střetávaly s ustupujícími německými kolonami a dobývaly poslední objekty, které oddíly německé armády a Zbraní SS nestačily včas vyklidit.¹⁶⁷ Poté tyto obrněné stroje zamířily směrem ke křižovatce, kde se rozdělily na dva proudy. První proud směřoval směrem k Hradčanům, zatímco druhý jel Chotkovou silnicí k Vltavě. Cílem mělo být zajistit Mánesův a Karlův most.

Když druhá kolona tanků projela ulicí Chotkovou a pronikla na Klárov, došlo zde k největšímu střetu sovětských a německých vojáků v Praze během 9. května 1945. První sovětský tank v koloně byl zasažen palbou dvou nepřátelských samohybných děl. Velitel tanku Ivan Grigorjevič Gončarenko na místě padl. Zranění byli další tankisté i český občan František Souček, který sovětskou kolonu doprovázel.¹⁶⁸ Nakonec Sověti pronikli na Mánesův most a

¹⁶⁵ HRBEK, J. a kol. *Draze zaplacená svoboda*, s. 251.

¹⁶⁶ HRBEK, J. a kol. *Draze zaplacená svoboda*, s. 253.

¹⁶⁷ GEBHART, J. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XV.b*, s. 604.

¹⁶⁸ GEBHART, J. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XV.b*, s. 605.

další obrněná skupina zajistila i Karlův most. Cesty do centra Prahy tak byly uvolněny a během dne mohlo být celé hlavní město osvobozeno.

Záhy po osvobození Prahy se sovětské jednotky začaly přesunovat dál na jihozápad s cílem zajistit přidělenou zónu v prostoru, kudy vedla demarkační linie. Té dosáhla vojska 1. a 2. ukrajinského frontu 11. května 1945 a ustálila se na linii Chemitz - Karlovy Vary - Plzeň - České Budějovice.¹⁶⁹ Jeden ze směrů k demarkační linii vedl i přes území Příbramska.

Veškerý postup Rudé armády přes Příbramsko k demarkační linii probíhal velkou rychlostí. Důvodem bylo, že značná část německých jednotek přešla již do amerického zajetí. Ostatní nepřátelské jednotky byly zajaty po krátkých bojích. Došlo tak k tomu, že celé území příbramského regionu se dostalo pod sovětskou kontrolu v rozmezí od 10. do 12. května 1945. Našly se samozřejmě i určité výjimky, tou nejznámější je jistě poslední bitva 2. světové války v Evropě, která se odehrála u obce Slivice nedaleko Milína.

Příjezd jednotek Rudé armády je zaznamenán i v obci Hvožd'an. V Pamětní knize, kterou zde psal místní kronikář Josef Vávra, se můžeme dočíst, že 11. května 1945 v 17:20 přijela do obce první vozidla vojáků Rudé armády. Již 12. května večer na oslavu konce války a osvobození hrálo místní kapela pod vedením pana Balka na návsi, kde se tančilo. Tančili rudoarmějci s Američany a objímali se.¹⁷⁰

Již následujícího dne přišla zpráva od tehdejšího Okresního národního výboru v Blatné, že na ustupující Němce se nesmí střílet než v nutné sebeobraně. Mezitím Američané některé z nich ve Lnářích odzbrojovali a přivázeli k Sovětům do Hvožd'an, kde si je přebírali. Následně je odváželi v transportech do obce Starý Smolivec. V ten samý den Američané oficiálně předali správu nad Hvožd'anami Rudé armádě.¹⁷¹ Ta záhy začala stavět svoje stráže. Musely se tak vyrobit například 2 hlídací boudy a závory. Touto prací byli pověřeni: Karel Fous, Josef Vávra, Karel Jiřinec a Oldřich Šustr.¹⁷² Na příkaz sovětského velení obce byla stanovena policejní hodina na 21:00. V tu dobu musel být každý již doma. Dne 13. května 1945 se měla uskutečnit velká oslava osvobození obce. Ta se nakonec nemohla konat.

Nekonala se proto, že vojáci Rudé armády, kteří spadali pod 162. tankovou brigádu pod velením podplukovníka Miščenka, vyrazili o den dříve do prostoru kolem města Lnáře a jeho

¹⁶⁹ HRBEK, J. a kol. *Draze zaplacená svoboda*, s. 258.

¹⁷⁰ BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hvožd'ansku*, s. 6.

¹⁷¹ BALEK, M. a kol. Tamtéž.

¹⁷² BALEK, M. a kol. Tamtéž.

okolí. Zde zajali zbytky 1. divize Ruské osvobozené armády. V následujících dnech vozili Američané i německé zajatce těsně před začátek obce Hvožd'any, k závoře u Zíbova mlýna. Zajatci pak odtud pokračovali pod dohledem ozbrojených hlídek, které tvořili muži z Hvožd'an, do Starého Smolivce.¹⁷³ Následně byli němečtí zajatci předáváni z jedné obce do druhé, aby nakonec skončili v zajateckých táborech nedaleko Rokycan a Mirošova. K převozu německých vojáků došlo z toho důvodu, že pronikali do americké zóny již po 9. květnu 1945, kdy již nastal mír a podle spojeneckých dohod mezi americkou a Rudou armádou byli rudoarmějcům vráceni.

Po nějaké době začalo docházet ke stahování hlavních sovětských sil. Například sovětské obrněné jednotky, které se podílely na osvobození Rožmitálu pod Třemšínem, již o několik týdnů později odjely na Dálný východ, kde se měly zúčastnit bojů proti japonské armádě v Mandžusku. Pokud jde o situaci v obci Hvožd'any, zůstala zde po stažení hlavních jednotek pouze strážní četa, která se střídala každých 14 dní.¹⁷⁴ Sověští vojáci zde působili až do data jejich odjezdu, který nastal 23. října 1945.

Nakonec došlo k úplnému stažení všech spojeneckých armád, které se podílely na osvobození Československa. Jak již bylo uvedeno, slavnostní rozloučení s americkou armádou proběhlo 20. listopadu 1945 v Plzni a Američané opustili československé území k 30. listopadu. Pokud jde o Rudou armádu, její vlastní rozloučení proběhlo o pět dní dříve, 15. listopadu v Praze.¹⁷⁵ Sovětský svaz pak většinu svých sil dokázal odsunout z Československa k 1. prosinci 1945.

3.8. Bitva na Slivici

Příbramsko se zapsalo do historie posledních dnů 2. světové války na českém území díky události, která se odehrála v prostoru mezi obcemi Slivice a Milín nedaleko od samotné Příbrami.

Předehrou k této bitvě bylo setkání amerických a sovětských důstojníků na jednání v Čimelicích. Zde se projednával další postup vůči zbylým německým jednotkám, které se nacházely ozbrojené na území Čech. Právě po 9. květnu 1945 se totiž v prostoru Milína zastavily poslední organizované zbytky německé armády na českém území. Velitelem této skupiny vojáků byl SS-gruppenführer (generálporučík jako jeho armádní ekvivalent) Karl von Pückler-Burghauss, který zastával funkci velitele Zbraní SS v Čechách a na Moravě. Kromě samotných příslušníků této nechvalně proslulé organizace se v oblasti kolem Milína nacházeli

¹⁷³ BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hvožd'ansku*, s. 9.

¹⁷⁴ BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hvožd'ansku*, s. 10.

¹⁷⁵ PECKA, J. *Na demarkační čáře*, s. 67.

i vojáci řadové německé armády, příslušníci bezpečnostních složek, nacistického aparátu, němečtí civilisté prchající před frontou a jiné další osoby.¹⁷⁶ Němečtí vojáci chtěli pokračovat dále v přesunu, ale jejich hlavní ústupová trasa, kterou tvořila silnice od Prahy ve směru na Písek a Strakonice (kde se již nacházely americké jednotky) se pro ně stala neprůjezdnou. Fanatický nacističtí SS-gruppenführer von Pückler se rozhodl na místě zakopat. Nechal nařídít zadnímu voji jeho skupiny, aby mezi Slivicí a Milínem vytvořily tři obranná pásma.¹⁷⁷

Veškerá technika, včetně tanků, děl a minometů, byla rozmístěna v kotlině nedaleko od Milína. Hlavní síly pak nechal generálporučík von Pückler rozmístit na ose Buk - Slivice - nádraží v Milíně - Kozí vrch.¹⁷⁸ Mezi stanovišti pro těžkou techniku se zakopali vojáci. Během čekání na příchod nepřítele se Němci nebránili terorizovat místní obyvatelstvo, i když provádět takovou činnost bylo v plném rozporu s kapitulacním aktem. Tragicky skončil případ, kdy Václav Šplíchal z nedalekého Buku zvedl ze země pušku, kterou pohodil německý voják. Když ho Němci chytili s puškou v ruce, byl vzápětí jimi utlučen k smrti bestiálním způsobem.¹⁷⁹ Dále byl například několika bodnými ranami zavražděn sedmdesátiletý Václav Zelenka z obce Palivo u Radčtic nedaleko Příbrami. Největší tragédií si ale osud připravil pro rodinu Štěpánovu z Buku. Někdejší italský legionář Richard Štěpán byl ze svého domova Němci odvláčen a doslova utlučen v prostoru zvaném u Louží.¹⁸⁰ Stejně tak nacisté postupovali i proti jeho dvěma synům, Vladimírovi a Jiřímu, který se předtím rok skrýval po útěku z totálního nasazení v Říši. Místem smrti bratrů se stal Kojetínský les.

Nejen o bitvě se nám zachovala řada svědectví, která později byla zdokumentována a vydána v různých publikacích, které popisovaly dění kolem posledního střetnutí 2. světové války v její evropské části. Například Arnošt Vošahlík zaznamenal ve své knize svědectví paní Anny Krejčové, za svobodna Bartošové, která žila v obci Buk a vzpomínala na umučeného Richarda Štěpána: *„Vzpomínám si, že v květnu, bylo to asi 9. nebo 10. května, jsme seděli u domu hospodáře Josefa Kostínka, bylo nás tam několik, také byl s námi i hospodář Richard Štěpán. My jsme mu říkali strejdo. Chodili jsme k němu pomáhat, byl to pan hospodář na Buku. Pozorovali jsme, jak Němci pochodují po státní silnici a občas házeli granáty do rybníka Jankováku a vystřelovali z pancéřových pěstí. Tehdy jsem naposledy mluvila se strejdou*

¹⁷⁶ VELFL, J. a kol. *Slivice 1945*, s. 12.

¹⁷⁷ VOŠAHLÍK, A. *Tam, kde skončila válka*, Příbram 2006, s. 9.

¹⁷⁸ VOŠAHLÍK, A. Tamtéž.

¹⁷⁹ VOSTÁREK, J. a kol. *Poslední bitva 11. května 1945: Fakta a svědectví historiků, pamětníků, archivů a kronik Milínska*, Milín 1985, s. 15.

¹⁸⁰ VOSTÁREK, J. a kol. Tamtéž.

Štěpánem. Říkám mu: „Strejdo, vždyť vám tam zabíjí ryby.“ On mi na to říká: „Ando, čert vem ryby, hlavně že nám nic nedělají.“ Ani netušil, že příští den již nebude mezi námi. Myslím, že příští den toho 11. května ho pak Němci zabili, kdo by se toho nadál.“¹⁸¹ Bohužel se někteří němečtí vojáci, i přes vyhlášení kapitulace, stále dopouštěli takových zločinů. Důvodem pro jejich jednání by mohla být frustrace z prohrané války a zároveň obavy z možnosti sovětského zajetí. Zkrátka tito vojáci již neměli co ztratit a byli již značně zoufalí z této situace.

Krátce po zaujetí daného obranného prostoru sem vyrazili příslušníci partyzánských skupin. Na scéně se tak opět objevuje partyzánský oddíl Smrt fašismu, který vedl sovětský kapitán Jevgenij Antonovič Olesinskij. Společně s ním postupovaly i jednotky místních revolučních gard pod velením nadporučíka Marčenko, velitele průzkumu skupiny Smrt fašismu.¹⁸² Jeden oddíl postupoval od obce Brod, další od obce Jerusalems a třetí z prostoru obce Háje. V okamžiku, kdy se tito partyzáni dostali na dostřel německým jednotkám, stali se tak pro nacistické zbraně snadným terčem. Z vojenského hlediska neměla akce partyzánů proti stále ještě kvalitně vyzbrojené skupině německých vojáků moc šancí. Výsledkem pro ně tak byly zbytečně zmařené životy.

Na akci partyzánů kapitána Olesinského například vzpomínal František Valta z obce Slivice: *„Tenkrát to tu bylo zlé. Jednomu z partyzánů se podařilo vniknout mezi střelbou lehkého kulometu do věže slivického kostela. Němci ho však brzy objevili a začali věž ze všech stran ostřelovat. Nezbylo mu nic jiného, než se odtud přemístit jinam. Proplížil se až do lesa Zikovec. Také z nového stanoviště dělal nacistům hodně starostí. Proto použili lsti. V blízkém lese Hájků začali mávat bílým praporem. Krátce na to on a několik dalších partyzánů vyběhlo ze svých úkrytů a postavení. Stálo je to však život, neboť Němci je zkosili kulometnou palbou.“¹⁸³ Stanislav Tuháček z obce Konětopy na útok partyzánů proti německému postavení vzpomínal takto: *„Od Příbramě k Slivici pak přijela dvě auta s partyzány a dobrovolníky. První auto bylo zasaženo německou minou dole pod Zikovcem, řidič byl mrtev na místě, ostatní byli zranění - mezi nimi i můj synovec. Krvácející se doplazil strouhou domů, pak musel do nemocnice. Chlapci z druhého auta se rozvinuli do rojnice, ale mnozí z nich padli. Padl i Starý, který šel jako parlamentář s bílou vlajkou ...“¹⁸⁴ Kromě s partyzány se Němci střetli také s ustupujícími jednotkami Ruské osvobozené armády. K boji s vlasovci došlo konkrétně v okolí obce**

¹⁸¹ VOŠAHLÍK, A. *Tam, kde skončila válka*, s. 17.

¹⁸² KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stopách brdských partyzánů*, s. 68.

¹⁸³ VELFL, J. a kol. *Slivice 1945*, s. 20.

¹⁸⁴ VELFL, J. a kol. *Tamtéž*.

Jesenice, kde bylo palbou několika tanků zasaženo jejich nákladní auto. Řada vlasovců byla zabita a zraněna.¹⁸⁵

Zpočátku němečtí vojáci vítězili, ale jejich směrem se již pomalu začaly přibližovat jednotky Rudé armády. Ty se nakonec do prostoru dostaly během odpoledních a večerních hodin 11. května 1945.

Prvními sovětskými vojáky, kteří se objevili v prostoru budoucího bojiště, bylo několik důstojníků s mužstvem sedícím na korbě třech nákladních aut. Ti přijeli do obce Radětica. Zdejší obyvatel pan Bartoš, který byl za 1. světové války členem československých legií v Rusku, tyto příslušníky Rudé armády informoval o velkém seskupení německých vojsk v Milíně. Do zajetí se dostal i německý voják od Milína, po němž byla po výsledku zaslána depeše velení německých vojsk v Milíně, aby do 30 minut přijel do Radětic německý velitel kapitulovat a aby vojska složila zbraně.¹⁸⁶ Němci na tuto nabídku ke kapitulaci nereagovali. Mezitím sovětsí průzkumníci provedli obhlídku oblasti s pomocí pana Bartoše. Dostali se až k mlýnům Bolina a Kotalík a k vrchu Běli. Povedlo se jim zjistit přibližnou sílu zde umístěných německých jednotek a následně žádali o pomoc vojska 2. ukrajinského frontu maršála Rodiona Jakovleviče Malinovského, které postupovaly od jihočeského Tábora. Následně do blízkosti Slivice přijely i jednotky 1. ukrajinského frontu maršála Ivana Stěpanoviče Koněva.

Krátce po provedení průzkumu začínají nedaleko od Radětic zaujímat svá palebná postavení dělostřelecké jednotky a několik skupin mezi Němci nechvalně proslulých kaťuší, což byla přezdívka pro sovětské raketometry BM-13. V Milíně na velitelství č. p. 1 se udržuje spojení německých vojsk až do 18:00 s revolučními gardami, které jsou umístěny v příbramských kasárnách.¹⁸⁷ Zároveň jsou do prostoru soustředění německých jednotek z letadel shazovány letáky, které vojáky informovaly o tom, že jejich velitel generálporučík von Pückler podepsal na jednání se zástupci americké a Rudé armády v Čimelicích podmínky kapitulace.

Kolem 20:00 zaujímají sovětsí vojáci pozice na brodském vršku. Mezitím již proběhlo první dělostřelecké ostřelování pozic, kde se měly nacházet jednotky německých vojáků. Palba dělostřelectva a sovětských raketometů pak probíhá během celé noci z 11. na 12. května 1945. Zároveň dochází k různým přestřelkám a bombardováním v okolí Zdaboře, Hájů a Radětic. Obyvatelé zdejších obcí jsou během nočních bojů ukryti ve svých sklepích po celou dobu bitvy.

¹⁸⁵ VOŠAHLÍK, A. *Tam, kde skončila válka*, s. 13.

¹⁸⁶ VOSTÁREK, J. a kol. *Poslední bitva 11. května 1945*, s. 15.

¹⁸⁷ VOŠAHLÍK, A. *Tamtéž*.

Dělostřelecké granáty dopadají většinou do prostoru od Slivice až na okraj Buku, a zvláště pak do blízkosti státní silnice Buk - Milín.¹⁸⁸ Dále šrapnely dopadají na lesy u Buku a Rtišovic. Po přestávce dochází v 1:30 k dalšímu dělostřeleckému přepadu německých pozic, tentokrát od Radětic. Jakákoliv dělostřelecká palba umlká kolem 3:00 ráno 12. května.

Po skončení hlavní dělostřelecké palby začal postup pozemních jednotek Rudé armády proti nepříteli. Na této poslední velké bitvě 2. světové války v Evropě se podílely jednotky až třech ukrajinských frontů. Kromě nich i jednotky 12. sboru americké armády, které byly v té době umístěné v Čimelicích. Z vojsk 2. ukrajinského frontu bojovali u Slivice vojáci 9. gardového mechanizovaného sboru generála M. V. Volkova a 2. mechanizovaného sboru generála K. V. Svidorova v sestavě 6. gardové tankové armády generála A. G. Kravčenko, postupující od Příbrami a Dobříše.¹⁸⁹ Od východu z Kamýka nad Vltavou a Radětic se pro změnu přibližovaly složky 25. gardového střeleckého sboru 7. gardové armády generála M. S. Šumilova. Od jihu, v blízkosti pravého křídla Američanů, stojících na demarkační linii, postupovaly jednotky 38. gardového střeleckého sboru 9. gardové armády. Ty již spadaly pod kompetence 4. ukrajinského frontu pod velením armádního generála Andreje Ivanoviče Jeremenka. Jejich postup směřoval od Obor a Dolních Hbit. Pokud jde o vojska 1. ukrajinského frontu, ty zastupovaly během bitvy jednotky 25. tankového sboru generála E. I. Fominycha ze sestavy 13. armády generála Puchova, postupující od Příbrami a z Rožmitálska.¹⁹⁰

Na bitvu, která se odehrála v nočních hodinách, se nám také zachovala určitá svědectví, i když většina místních obyvatel se schovávala doma, především ve sklepních prostorách. Například Josef Vlasatý z obce Buk uvedl: „*No a pak se začalo odpoledne střílet. K večeru začala dělostřelba a trvala až do noci, to prý Rusové stříleli od Příbrami a Radětic. Byli jsme asi třikrát ve sklepě a zase zpátky. K ránu nastal klid, Němci se během noci vypařili ze vsi. Ráno pak začali jezdit od Radětic Rusové.*“¹⁹¹ Vojtěch Vošahlík též z obce Buk na osudnou noc z 11. na 12. května vzpomínal takto: „*Odpoledne začala zesilovat palba ze všech stran, pak se již moc nevycházelo. K nám do sklepa se přišli schovat redaktorka Nepilá, Žáčkovi a Žebrakovských. Měli jsme s sebou krumpáč a nějaké nářadí, kdyby došlo k závalu sklepa. To se dalo čekat, ve vsi se střílelo, vybuchovaly granáty, večer pak začala kanonáda, střepiny chrastily po taškách. Mezi 2. - 3. hodinou ranní 12. května střelba utichla. Z úkrytu jsme vylézali asi po čtvrt hodině.*

¹⁸⁸ VOŠAHLÍK, A. Tamtéž.

¹⁸⁹ VELFL, J. a kol. *Slivice 1945*, s. 12.

¹⁹⁰ VELFL, J. a kol. Tamtéž.

¹⁹¹ VOŠAHLÍK, A. *Tam, kde skončila válka*, s. 34.

K páté hodině začali od Radětic přicházet Rusové pěšky do vyklizené vsi, někteří na koních. Sotva jsme vylézali z úkrytů, lidé z okolních vsí již tady drancovali.“¹⁹²

Kolem 23:00 již začaly ale první německé jednotky ze svých pozic ustupovat, protože bylo naprosto zřejmé, že jsou Sověty sevřeny ze všech stran. Ústup probíhal pouze směrem na jih po státní silnici na obec Chraštica. Poslední silná palba se strhla kolem druhé rodiny ranní.¹⁹³ Palba děl a kulometů pak během půl hodiny postupně ustala. Mezitím poslední němečtí vojáci opustili i samotnou obec Milín, aby posléze kapitulovali. Pravděpodobně poslední obětí z řad zdejších odbojářů byl legionář z 1. světové války Josef Sládek z Chraštic-Dolu, zastřelený dávkou z německého kulometu při strážní službě poblíž obce Chraštica dne 12. května 1945 v 6:00.¹⁹⁴

V době trvajících bojů mezi jednotkami Rudé armády a skupinou německých vojáků v prostoru mezi obcemi Slivice a Milín na Příbramsku, zároveň probíhalo důležité jednání v jihočeské obci Čimelice. V Díkově rakovickém mlýně zástupci amerického a sovětského velení nakonec donutili německého velitele generálmajora von Pücklera, jehož vojáci mezitím bojovali u Slivice, aby bezpodmínečně složili zbraně a vzdali se. Ještě dříve, než k samotné kapitulaci došlo, byl německý důstojník Zbraní SS ochoten bavit se pouze s americkými představiteli. Dokonce se měl dostavit do štábu plukovníka Haydena Searse, velitele bojového uskupení “A“ 4. tankové divize 12. sboru americké armády ve Strakonících. Žádal u něho pro sebe a svou rodinu zajetí u Američanů, protože se bál, že ho blízcí se Rusové popraví.¹⁹⁵ Americký plukovník mu tvrdě nato odpověděl, že jeho osobní kapitulaci nepřijímá. Navíc se mu měl zmínit o tom, že pokud ho Rusové opravdu zastřelí, tak si to s velkou pravděpodobností zaslouží. Nakonec mu vzkázal, že aspoň teď by se měl zachovat jako správný voják, vrátit se ke svým bojujícím jednotkám a očekávat s nimi jejich budoucí úděl. Jednání amerického důstojníka se ale shodovalo s vydaným nařízením od velení 3. armády, která všem jednotkám na demarkační linii nařizovala, že všechny německé formace, které se objeví na tzv. STOP-LINE po půlnoci 9. května 1945, budou vráceni a předáni do zajetí Sovětskému svazu.¹⁹⁶

Generálmajor von Pückler pak ještě nějakou dobu naprosto odmítal jakoukoliv možnost se vzdát. Nakonec ale podlehl tlaku spojeneckého velení i nastalé situaci, kdy jeho jednotky byly obklíčeny. Proto v 1:30 12. května 1945 podepsal kapitulací akt. Záhy nato se v rakovické

¹⁹² VOŠAHLÍK, A. *Tam, kde skončila válka*, s. 36.

¹⁹³ VOSTÁREK, J. a kol. *Poslední bitva 11. května 1945*, s. 15.

¹⁹⁴ VELFL, J. a kol. *Slivice 1945*, s. 12.

¹⁹⁵ VELFL, J. a kol. *Tamtéž*.

¹⁹⁶ VELFL, J. a kol. *Slivice 1945*, s. 14.

části obce Čimelice u domu č. p. 99 poblíž silnice zastřelil.¹⁹⁷ Předtím ještě zavraždil svou manželku, dceru a svého pobočníka. Pokud jde o konkrétní zástupce spojeneckého velení na jednání v Čimelicích, sovětskou stranu zde zastupoval a německý kapitulací protokol jejím jménem podepsal velitel 104. gardové střelecké divize gardový generál Sergej Serjogin a za americkou stranu se kapitulacího aktu zúčastnil náčelník štábu 4. tankové divize 12. sboru americké 3. armády plukovník Allison.¹⁹⁸

Jakmile skončila samotná bitva na Slivici, krátce po 3. hodině ranní vyrazily některé sovětské jednotky ještě osvobodit od okupantů samotnou obec Milín. První průzkumné družstvo sestoupilo z vrchu Běl do obce od východu. Postupovalo velice ostražitě, v bojovém uskupení, protože do prostoru, kam vstupovalo, byl soustředěn silný odpor nepřítele po celou noc.¹⁹⁹ Nakonec i obec Milín dokázali Sověti se ztrátou dvou padlých vyčistit od Němců.

Díky tehdejším obyvatelům obcí se nám dochovaly i vzpomínky na chvíle, které následovaly po skončení poslední bitvy 2. světové války na území Evropy. Již jednou zde jmenovaný Vojtěch Vošahlík například uvedl: „*Tento den, 12. května, jsem se šel podívat po státní silnici od hospody. V příkopech ležela mrtvá těla, počet přesně dnes již nevím, ale bylo jich moc. Někteří probodnutí, tu a tam samostatně leželi v příkopech, někde 2-3 těla na jednom místě, dokonce ještě jeden držel bajonet v ruce, asi jak zápasili.*“²⁰⁰ Kromě padlých vojáků se v prostoru bojiště a jeho okolí nacházelo velké množství zničené techniky, zbraní a mrtvých koní.

Bitva u Slivice, která se odehrála již několik dní od oficiální kapitulace Německa, se stala symbolem konce jakéhokoliv boje na evropském kontinentě do doby, než v 90. letech začala občanská válka v Jugoslávii. Ukončila tím existenci poslední velké vojenské formace nacistického Německa, kterou vojáci generálmajora SS Karla von Pückler-Burghauss představovali. Symbolické na celé události bylo navíc například to, že se zde setkaly jednotky tří armádních frontů, které se na tak malém prostoru dokázaly zkoordinovat a společně postupovat proti nepříтели. Dále byla důležitá i úloha amerických jednotek stojících na demarkační linii, neboť dávaly německým vojákům naději na únik před sovětským zajetím, i když se nakonec ukázala jako planá.

¹⁹⁷ VELFL, J. a kol. Tamtéž.

¹⁹⁸ VELFL, J. a kol. Tamtéž.

¹⁹⁹ VOSTÁREK, J. a kol. *Poslední bitva 11. května 1945*, s. 15.

²⁰⁰ VOŠAHLÍK, A. *Tam, kde skončila válka*, s. 36.

4. Poválečné události

4.1. Válečné škody

V květnu 1945 skončil nejkrvavější konflikt v historii lidstva, který si vyžádal miliony mrtvých lidí. Velkou roli v jeho historii hrálo i Příbramsko, právě v tomto regionu došlo k setkání americké a Rudé armády. V rámci tohoto konfliktu zde proběhla i poslední velká bitva 2. světové války na evropském kontinentu.

S obdobím krátce po skončení války se váže především snaha přeživších lidí o likvidaci škod, které válka způsobila. V mnoha ohledech byla situace často velmi dramatická, a to se týkalo i celého Příbramska.

Například krátce po skončení války se na úradech, potažmo nově na Okresních národních výborech, začínaly objevovat požadavky statkářů, kteří za okupace přišli o značnou část dobytka, nebo stáda koní. Jedním z takových lidí byl Josef Brož ze statku Dvůr Skalka v rámci obce Suchodol. Ten úřady prosil, aby mu do vlastnictví byli přiděleni koně, které má zapůjčené na revers od veterinární nemocnice v Příbrami.²⁰¹ Jako důvod pro podání žádosti popisuje, že jeho statek se nachází na státní silnici, kde během květnových událostí roku 1945 tábořily německé jednotky. Ve chvíli, kdy Němci odcházeli, sebrali mu kromě jiných věcí také 5 koní. Po skončení války byly panu Brožovi zapůjčeni od veterinární nemocnice v Příbrami čtyři koně. Na konci zprávy doufá, že když byl takto těžce poškozen, bude jeho žádosti vyhověno.

Další případ, kdy němečtí vojáci okradli statkáře, byla situace rolníka Jaroslava Petáka z obce Voznice. V žádosti, kterou zaslal 13. září 1945 Okresnímu národnímu výboru v Příbrami, se dožaduje udělení náhrady škody za dva odebrané koně, které mu sebrali příslušníci jednotek německé armády. Jako vysvětlení své žádosti uvedl, že při ústupu mu byli Němci odcizeni dva těžcí koně, valach a klisna, v ceně 43 000 korun. Rovněž mu měli být ukradeny postroje. Náhradu nedostal žádnou. Následně od postupujících vojáků Rudé armády dostal jalovici a jednoho koně. Po nějaké době si vzal i druhého koně, který se volně pohyboval po obci a jelikož byl nemocný, rozhodl se o něho 2 a půl měsíce starat a léčit ho. Po výzvě od místního národního výboru musel oba koně přivést do nemocnice v Příbrami, kde mu byli propůjčeni na revers.²⁰² Prostřednictvím žádosti nyní prosí Okresní národní výbor v Příbrami, aby mu koně ponechal jako náhradu za kusy, které mu odcizily přes Voznici ustupující německé jednotky. Na konci

²⁰¹ SOKA PŘÍBRAM, *Válečné škody způsobené německou armádou*, inv. č. 800, sign. V/8, kart. 183.

²⁰² SOKA PŘÍBRAM, *Tamtéž*.

dopisu je připojeno vyjádření Národního výboru v Dobříši, že zaznamenané údaje souhlasí a žádost se doporučuje k příznivému vyřízení.²⁰³

Na Okresním národním výboru se objevily i žádosti, kdy většinou statkáři nepožadovali náhradu za koně, kterého mu odebrali Němci, ale i kteří během květnových událostí zahynuli. Takovým případem byla i situace, k níž došlo v obci Jerusalem. Povožník Ladislav Benda požadoval náhradu za zabitého koně. K události mělo dojít během 3. května 1945, kdy pan Benda dostal rozkaz, aby odvezl vystěhovalce z Příbrami do obce Jince. Během cesty v obci Čenkov najel na nastraženou nálož, která jeho koně zabila a zranila i syna. Dne 4. května 1945 pak nahlásil celý případ tehdejšímu okresnímu hejtmanství. Z rozkazu okresního hejtmána dostal náhradou za zabitého koně a zraněného syna pár koní po uprchlících.²⁰⁴ Jak se uvádí v příloze B. měl žadatel povolení ke koupi koně a když dostal celý pár koní, již druhého koně nekoupil, a tudíž byl i tak poškozen. Nakonec je zaznamenána odhadní cena koně pana Bendy sumou 15 000 korun.²⁰⁵

Neobjevovali se pouze žádosti o náhradu za ztracené koně. Zajímavostí je například požadavek na úhradu škody, kterou po válce podala majitelka tiskárny na Březových Horách Marie Lánská.²⁰⁶ Uvedla například, že 17. listopadu 1943 byl za nuceného doprovodu příbramské kriminální policie zatčen dvěma příslušníky gestapa vedoucí tiskárny, syn žadatelky Josef Lánský, jehož obvinění mělo být politického rázu. Byl postupně vyslýchán v Písku, Táboře, Terezíně a v Praze na Pankráci. Nakonec byl vězněn nejprve v Zwickau a poté v Drážďanech. Dne 20. ledna 1945 si měl vyslechnout trest odnětí svobody v délce 6 let. Nakonec zemřel 27. března 1945 v Lipsku na úplavici.²⁰⁷

Dále Marie Lánská ve svém dopise úřadu oznámila situaci z 1. února 1944. V ten den jí byla tiskárna na Březových Horách zapečetěna za přítomnosti členů březohorské četnické stanice a dvou příslušníků gestapa z jihočeského Tábora. Navíc její dcera M. Petrlíková byla na místě podrobena dalšímu výslechu. Po celou dobu, co tiskárna zůstala uzavřená, nemohla být udržována. V důsledku toho byl strop nánosem sněhu a zatékáním vody probořen v místech kolem světlíku, takže voda i omítka plným proudem stékala na zásoby papíru a tyto úplně zničila.²⁰⁸ Stroje, které byly vystavené vlhku, zrezivěly. Po celou dobu rodina Lánských musela

²⁰³ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²⁰⁴ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²⁰⁵ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²⁰⁶ SOKA PŘÍBRAM, *Marie Lánská na Březových Horách - válečné škody*, inv. č. 802, sign. V/10, kart. 183.

²⁰⁷ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²⁰⁸ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

fungovat bez jakékoliv finanční podpory, neboť o tuto možnost německé ani protektorátní úřady s patřičnou hrdostí a opovržením vůči nim nežádala.

Na základě těchto a dalších událostí, které se staly za okupace, se rozhodla Marie Lánská společně se svým druhým synem Janem (jenž byl za války též vězněn) podat žádost. Dožadovali se po Okresním národním výboru v Příbrami, zda by jim podle svého uznání nemohl nahradit vzniklé škody, které jim nacisté měli způsobit. Neměli dostatečné množství financí a chtěli získat prostřednictvím žádosti ze zabaveného majetku německých příslušníků.²⁰⁹

Stížnosti a problémy se krátce po skončení války neobjevovaly na Příbramsku pouze v souvislosti s poraženými Němci, ale i spojeneckým vojákům, kteří se podíleli na osvobození regionu. Drtivá většina všech žádostí o náhradu majetku, která jim byl většinou odcizen, se vztahuje na vojáky Rudé armády. Například František Kříž, který byl horníkem na dole Vojtěch, popisoval v prohlášení 28. dubna 1947, že 13. července 1945 spatřil v poledních hodinách dva vojáky Rudé armády, kteří šli směrem k dolu. Později se z něho měli vracet a jeden z nich vedl kolo. Následně ve vratech do dolu na kolou sedl a ujížděl s ním rychle pryč. Ve výpovědi František Kříž řekl, že nemohl tušit, zda má kolo půjčené, či nikoliv. Vzápětí se ale měl dozvědět od jiného horníka, pana Josefa Šedivého, který byl okraden o své kolo, které leželo opřené v chodbě jeho bytu na dole Vojtěch. Podle Františka Kříže měl voják, který kolo Josefu Šedivému odcizil, být podle výložek poddůstojníkem.²¹⁰

Tento případ v jiné výpovědi potvrdil kočí, pracující na dole. Ten měl zrovna vypřahávat koně, když spatřil vojáka Rudé armády (mimochodem, též odhadoval, že se jedná o poddůstojníka), jak táhne kolo po schůdkách od bytu pana Josefa Šedivého.²¹¹ Následně kočí tvrdí v protokolu, že prchajícího vojáka nemohl zadržet, neboť neměl nejmenší tušení, že provedl krádež.

Případ skončil tím, že se smíšená komise Okresního národního výboru v Příbrami rozhodla na schůzi, která se konala 6. června 1947, vyhovět žádosti pana Josefa Šedivého o náhradu škody během května 1945 v rámci válečných škod podle dekretu prezidenta republiky (dr. Edvarda Beneše). Přiznala mu náhradu ve výši 1 500 Kčs, která mu byla způsobena Rudou armádou.²¹²

Jiní obyvatelé Příbramska situaci ohledně krádeže kol vyřešili například, že si zažádali na úřadě o kola nová, nebo o jejich zapůjčení. Takovým příkladem je jednání Josefa Novotného z

²⁰⁹ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²¹⁰ SOKA PŘÍBRAM, *Válečné škody*, inv. č. 798, sign. V/1a, kart. 182.

²¹¹ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²¹² SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

Obecnice, který podal na Okresní národní výbor v Příbrami 10. září 1945 takový požadavek. Tvrdil, že 7. září 1945 mu jeden sovětský voják odcizil jeho bicykl. Mělo k tomu dojít na Březových Horách před budovou báňského inspektorátu kolem 8:00. Následně pan Novotný událost oznámil na zdejší četnické stanici.²¹³

Později se měl pan Josef Novotný dozvědět o tom, že Okresní národní výbor má ve svém skladu několik jízdních kol, zabavených bývalým německým příslušníkům. A proto požádal představitele výboru, aby mu laskavě jeden takový bicykl dali jako náhradu za odcizený, nebo zapůjčili, dokud případ nebude vyřešen²¹⁴. Jako důvod pro zaslání této žádosti pan Novotný uvedl, že bydlí v Obecnici, které je vzdálené 7 kilometrů od místa jeho zaměstnání (pracoval totiž na Březových Horách). Navíc měl několik let trpět následky zranění pravé nohy, což mu při normální chůzi mělo dělat značné potíže.

Výjimečný případ, kdy místní obyvatel byl okraden vojákem Rudé armády, je zaznamenán v protokolu Místního národního výboru v Kladně. V něm Ing. Jaroslav Bartoš, který pocházel z obce Dolní Hbity nedaleko Příbrami, i když v té době bydlel již v Kladně, popisoval svou zkušenost se sovětskými vojáky. V něm praví, že pan Emil Šedivý byl požádán kapitánem Rudé armády o zapůjčení jeho osobního vozu, americké značky ESSEX-TERRAPLANE.²¹⁵ Pan Šedivý následně pověřil Ing. Bartoše, aby auto řídil a dopravil kapitána k jeho vojenskému útvaru. Jeli přibližně 2 kilometry, načež byl vyzván právě sovětským kapitánem k opuštění auta, že si vozidlo bude řídit sám. Kromě kapitána se v autě nacházeli tři jiní důstojníci. Majiteli nebylo následně vozidlo ani vráceno, ani zapláceno.²¹⁶

Samozřejmě úřady řešily i jiné problémy než krádeže vojáků. Významnou činností byla například podpora rodinným příslušníkům, jejichž příbuzní byli politický vězni. Například Okresní národní výbor vyplatil paní Marii Koubové z Obecnice podporu za měsíc červen roku 1945 částku 10 000 Kčs, jelikož byla manželkou za nacistů uvězněného Antonína Kouby.²¹⁷

Řešení uvedených a dalších škod, ke kterým za války i krátce po ní došlo, musely být pro Okresní národní výbor v Příbrami značně problematické. Důkazem této činnosti je jistě i to, že některé případy musel výbor řešit až v průběhu roku 1947, výjimečně i v roce 1948. Většina všech případů, které se povedlo objasnit, pak nakonec skončilo finančním odškodněním osob,

²¹³ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²¹⁴ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²¹⁵ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²¹⁶ SOKA PŘÍBRAM, Tamtéž.

²¹⁷ SOKA PŘÍBRAM, *Podpora rodinným příslušníkům politických vězňů - spisy, inv. č. 878, kart. 229.*

kteřé byly postiženy danou ujmu. Je zřejmé, že za těmito případy nestáli pouze němečtí vojáci, ale bohužel i příslušníci Rudé armády, která přitom na Příbramsko přišla jako osvoboditel od okupace.

4.2. Poválečné zločiny a násilí

Zatímco svět slavil konec války v Evropě, na místech posledních bojů stále docházelo k násilí. Ani příbramskému regionu se takové situace nevyhnuly.

Jedna událost, při které bylo použito násilí na nevinných civilistech se odehrála 10. května 1945 v Březnici. V ten den se přes město přesouvaly jednotky 3. pluku 1. divize Ruské osvobozené armády, která ustupovala od Prahy směrem na jihozápad, aby dosáhla demarkační linie a následně přešla do amerického zajetí. Cestou se ovšem musela několikrát utkat s jednotkami německé armády a Zbraní SS.

K velkému střetu mezi vlasovci a Němci došlo i mezi obcí Tochovice a samotnou Březnicí. Do tohoto prostoru, kde se zrovna nacházeli vojáci Ruské osvobozené armády, přijela jedna z kolon jednotek Zbraní SS ze Sedlčanska, která se snažila také dostat do amerického zajetí. Obě nepřátelská tělesa zde svedla boj o ústupovou cestu, která vedla k demarkační linii. Při přestřelce bylo využito i lehké dělostřelectvo a minomety. Výsledkem bylo několik mrtvých příslušníků Zbraní SS. Jen v samotné Březnici jich padlo 37 a 4 vlasovci.²¹⁸

Do bojů proti Němcům ale zasáhli také příslušníci místní revoluční gardy, snažící se zabránit německým jednotkám v průjezdu skřze město.²¹⁹ Toto zjištění vyvolalo následně velkou agresivitu ze strany vojáků Zbraní SS a předznamenalo následnou tragédii. Poté, co příslušníci německých vojsk přijeli k barikádě, která jim bránila v cestě na Blatnou (kde se již nacházely americké jednotky), vnikli do zdejších domů a stříleli po obyvatelích města. Výsledkem krveprolití bylo 13 zavražděných občanů Březnice. Byli jimi Bedřich Klikar, Václav Cvrk, Jan Chroust, František Kocik, Karel Konvalinka, Stanislav Kyselák, Alois Máša, Josef Růžička, Josef Štefan, Josef Vlas, Jan Vojáček, Josef Volf a Marie Švankmajerová.²²⁰ Jediná žena mezi zastřelenými byla navíc v osmém měsíci těhotenství.

V nastalé situaci se březnický Revoluční národní výbor proto rozhodl telefonicky požádat o pomoc americkou posádku ve Lnářích a také velitelství Rudé armády u Dobříše.²²¹ Nakonec ve

²¹⁸ VELFL, J. a kol. *Slivice 1945*, s. 10.

²¹⁹ VELFL, J. a kol. Tamtéž.

²²⁰ PADEVĚT, J. *Krvavé finále: jaro 1945 v českých zemích*, Praha 2015, s. 58.

²²¹ VELFL, J. a kol. Tamtéž.

14:30 přijeli do Březnice americké průzkumné jednotky roty D 25. jízdního pluku 4. tankové divize ze Lnářů. S sebou měly 12 lehkých tanků a několik doprovodných vozidel. Německé vojsko následně odzbrojili a odvezli do své zóny.²²²

Poválečných zločinů nebyl ušetřen ani Rožmitál pod Třemšínem. Velkou roli zde sehrál již výše zmiňovaný učitel František Dušek. Několik dní po jeho účasti v tzv. bitvě na farských polích, odkud se mu podařilo podle očitých svědků zbaběle uniknout, se Rožmitál pod Třemšínem dočkal osvobození jednotkami Rudé armády. Krátce po příjezdu sovětských vojáků do města měl František Dušek začít se svojí gardou, jak on říkal „čistit lesy od fašistů.“²²³ Jakým způsobem prováděli Duškovi gardisté svou činnost, vypovídá následující událost. Jednoho dne měla garda zadržet dva německé vojáky, kteří zmateně bloudili po lesích. Při krátkém výslechu měli údajně přiznat, že 7. května 1945 stříleli na projíždějící auto s rožmitálskými dobrovolníky, kteří jeli na vrch Praha. Aniž by byli řádným způsobem vyslechnuti, předal je František Dušek v Rožmitále umístěné jednotce NKVD a ti je pak na místě popravili.²²⁴

Cílem Františka Duška se stávali i němečtí civilisté, kteří se nacházeli v Rožmitále pod Třemšínem. Většina z nich byli Němci pocházející z Pobaltí a Východního Pruska, kteří přišli do Protektorátu, jako tzv. národní hosté. Vůči nim došel Dušek tak daleko, že sovětským vojákům vydával propustky k pohlavnímu styku se zadržovanými civilními osobami, které se krátce po osvobození nacházely ve zdejší škole, nebo v různých domácnostech na výpomoc. Proti této činnosti se ale rozhodl zakročit MUDr. František Šoupal, který léčil jednoho mladého sovětského vojáka na kapavku. Voják k němu přišel do bytu ozbrojen samopalem. MUDr. Šoupal se ho i přesto snažil ze své domácnosti vykázat. Voják se bránil, ukazoval potvrzenku, že si u něj přechodně zaměstnanou Němku může odvést za účelem pohlavního styku.²²⁵ Nakonec MUDr. Šoupal mladého vojáka vykázal a okamžitě na toto počínání upozornil v plénu Místního národního výboru. Jednání mělo za následek, že člen vyšetřovací komise Arnošt Budinský rezignoval.²²⁶ Učitel František Dušek ale ve své funkci nadále působil.

Mocí opojený František Dušek stále přitvrzuje své chování vůči zadrženým Němcům. Nedovolí jim například se umývat, nebo jim kromě několika vyvolených nedovolí chodit na zdejší zámek. Navíc pronikají na světlo další činy. V jednom případě je obviněn jeden ze

²²² VELFL, J. a kol. Tamtéž.

²²³ HÁLA, F. *Soubor událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945*, s. 42.

²²⁴ HÁLA, F. Tamtéž.

²²⁵ HÁLA, F. Tamtéž.

²²⁶ HÁLA, F. Tamtéž.

strážných, že znásilnil jednu ze zadržených německých žen. Dušek to vyřešil tím, že takový čin německá žena popřela a obviněného strážného pouze odvolá.²²⁷

Stížnosti se na učitele Františka Duška množí a obyvatelé Rožmitálu pod Třemšínem požadují, aby vedení města konečně sjednalo nápravu. Městské zastupitelstvo proto Františka Duška žádalo, ať jim předloží seznam těch občanů, kteří se dopustili kolaborace s Němci. Zároveň ho požádali i o seznam zadržených německých důstojníků včetně těch, kteří se již nacházeli v amerických zajateckých táborech. Dušek ovšem takový seznam nemohl předložit, neboť žádné takové seznamy neexistovaly.²²⁸ Díky svému umění výmluvnosti ale představitele města přesvědčil, že má celou situaci pod kontrolou.

Navíc se rozhodl, že bude terorizovat i některé zdejší představitele města, zvláště ty, kteří nebyli na jeho straně. Například aby ponížil zdejší četníky, i když se z nich žádný během okupace nedopustil kolaborace, požadoval, aby zametali náměstí a ulice města, a to ještě v četnické uniformě.²²⁹ Tento potupný úkol zdejší četníci nakonec nemuseli vykonat, neboť proti tomu zasáhlo četnické velitelství ve Strakonících. Na základě tohoto skandálu byl František Dušek odvolán z funkce předsedy zajišťovacího výboru. Jenže vzápětí byl jmenován do funkce předsedy vyšetřovacího výboru, takže se v jeho počínání nic nezměnilo.²³⁰

Veškeré chování, ať morální či z hlediska právní, překročil učitel František Dušek 7. července 1945. V ten den měl podle některých svědků nechal bez jakéhokoliv soudu zastřelit dva Němce. Podobných poprav mělo být údajně za dobu činnosti Františka Duška o mnoho více. Někteří pamětníci například tvrdili, že v zámecké zahradě bylo zakopáno několik popravených Němců.²³¹

Nátlak obyvatel Rožmitálu pod Třemšínem na odvolání učitele Františka Duška byl již neudržitelný. Nakonec vše skončilo tak, že samotný František Dušek rezignoval na všechny funkce, které zastával v Místním národním výboru. V červnu pak byl povolán do činné vojenské služby, na kterou ale v daný termín nenastoupil. V protokolu, který sepsal 7. prosince 1945 vojenský útvar v Rozvadově, se Františka Duška dotazovali, proč nenastoupil vojenskou službu, když se zřekl postu předsedy vyšetřovací komise v Rožmitále pod Třemšínem. Odpověděl, že nechtěl již v této funkci nadále působit. Stal jím prý kvůli bývalému vládnímu

²²⁷ HÁLA, F. *Soubor událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945*, s. 43.

²²⁸ HÁLA, F. Tamtéž.

²²⁹ HÁLA, F. Tamtéž.

²³⁰ HÁLA, F. Tamtéž.

²³¹ HÁLA, F. *Soubor událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945*, s. 44.

komisaři panu Jarešovi, který mu napsal žádost a následně ho celý Místní národní výbor měl nutit, aby předsedou byl.²³² Záhy poté, co v této pozici skončil, se vydal za svou matkou, která žila v obci Paskov na Šternbersku. Důvodem této cesty bylo, že se František Dušek chtěl s matkou setkat. Strávil s ní poté tři týdny, aby teprve 5. září 1945 nastoupil vojenskou službu.²³³

Jaký byl další osud samotného Františka Duška? Během vojenské služby byl vyšetřován Vojenským obranným zpravodajstvím (OBZ), neboť na něho přišlo udání, že během okupace kolaboval. Jeho případ řešil dokonce nechvalně proslulý velitel této složky ministerstva národní obrany Bedřich Reicin. Nakonec byl prohlášen za bezúhonného. Po vykonání vojenské služby se František Dušek vrací ke své profesi učitele v Rožmitále pod Třemšínem. Obyvatelé jsou stále ale rozdělení na dva tábory. Některými kolegy je považován téměř za hrdinu, z druhé strany je označován za zbabělce.²³⁴ Po válce zároveň bojoval za to, aby byl uznán úřady jako partyzán a jeho odbojová skupina Rudá stráž za partyzánskou jednotku, čehož se nakonec dočkal především pak po únorových událostech v roce 1948. V roce 1946 pak František Dušek Rožmitál pod Třemšínem opustil. Po třech letech, které strávil jako kantor v měšťanské škole v Úsově, okres Zábřeh, se přesunul do národní školy v Mohelnici. Zde působil jako ředitel školy až do roku 1972.²³⁵ František Dušek zemřel v lednu roku 2000 ve věku 87 let.²³⁶ Z uvedeného je zřejmé, že se jednalo o osobnost plnou rozporů.

Tyto konkrétní případy z Březnice a Rožmitálu pod Třemšínem jsou důkazem, že s koncem války rozhodně neskončilo jakékoliv násilí a popravky. Obojí se nevyhnulo ani území příbramského regionu. Navíc právě tyto dvě události nám ukazují, že zločinů se nebáli použít obě strany konfliktu proti sobě. Zatímco v Březnici se zločinci staly jednotky armády nacistického Německa, které zabíjelo zdejší obyvatelstvo. Tak v druhém případě se pro změnu jednalo o činnost zdejšího obyvatele a jeho pomocníků především vůči zadrženým německým vojákům a německým uprchlíkům, které zastihl konec války na území Příbramska. Bohužel ani v jednom případě nebyl viník za svůj čin dostatečně potrestán.

²³² HÁLA, F. Tamtéž.

²³³ HÁLA, F. Tamtéž.

²³⁴ HÁLA, F. *Soubor událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945*, s. 54.

²³⁵ HÁLA, F. *Soubor událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945*, s. 89.

²³⁶ HÁLA, F. *Soubor událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945*, s. 94.

5. Závěr

V rámci práce jsem chtěl ukázat, jak rušné bylo období konce 2. světové války na území příbramského regionu, v kontextu s celoevropským děním. Můžeme si po tom všem říct, že v Příbrami a v jeho okolí se psaly dějiny, které nám velkou měrou pomohly nastínit konec tohoto konfliktu, který stál velké množství obětí.

Zjistili jsme například, že Příbramsko bylo nejen známé hornictvím, ale také za války důležitou oblastí v rámci odbojové činnosti v tehdejší Protektorátu Čechy a Morava. Významné byly skupiny ať už demokratického, nebo komunistického odboje. Ze všech skupin v uvedené práci byl jmenován především oddíl Rudá stráž, který působil v okolí Rožmitálu pod Třemšínem a vedli jej Ing. František Lízl a Antonín Hovorka. Podle mého názoru, byla právě tato odbojová organizace ze všech ostatních, které se nacházely na Příbramsku nejlepší organizovanou a dokázala před nacisty dlouho unikat.

Důležitost příbramskému regionu v odbojové činnosti dodávaly zdejší brdské lesy a vrchy. Členitý terén, hustota zalesnění a nízký počet obyvatel této oblasti byly důvodem, že se právě zde uskutečnila celá řada výsadek, ať už vyslaných československou exilovou vládou v Londýně (skupiny INTRANSITIVE a TIN, případně i CHALK), nebo ze Sovětského svazu (skupiny soustředěné především kolem plukovníka Boguna). Tyto jednotky podporovali i místní obyvatelé, z nichž mnozí za svoji projevenou odvahu zaplatili životem.

Situace německé armády na evropských bojištích se ale začala zhoršovat, postupně ztrácela i dobytá území. Bylo tak všem čím dál více jasné, že tento konflikt nacistické Německo nevyhraje. Na začátku roku 1945 obyvatelstvo pociťovalo blížící se osvobození. K tomu hodně napomohly do Protektorátu shazované sovětské výsadky, které zakládaly partyzánské skupiny. Díky tomu se k nim postupně přidávali další lidé, kteří již nechtěli být v koutě a rozhodli se pro podporu odbojového hnutí. Některé z nich ke vstupu do jednotek partyzánů samozřejmě vedli i jiné důvody, které rozhodně nebyli čistě vlasteneckého rázu a cítění.

Vystoupení českého obyvatelstva proti německým okupantům v květnu 1945 bylo očekávaným projevem obrany proti nacistickému režimu a okupaci Československa. Partyzáni konečně mohli vylézt ze svých úkrytů v lesích a přejít do otevřeného boje. Příbramsko mělo podle mého názoru i díky přírodním podmínkám nejlepší prostředí a vyhlídky k úspěšnému střetu s Němci, což se nakonec potvrdilo.

Příbramsko se stalo i významným prostorem pro poválečný vývoj díky různému politickému zaměření spojeneckých zemí, které se na osvobození podílely. V příbramském regionu zpečetěn osud Ruské osvobozené armády generála Andreje Andrejeviče Vlasova. Co by se asi stalo v poválečném období, kdyby Američané generála a jeho armádu Sovětskému svazu nevydali? Stejně alternativní otázky nás zde mohou napadnout i ve vztahu k americké armádě i Rudé armádě. Například, jaký vliv by mělo na situaci na Příbramsku, kdyby američtí vojáci překročili demarkační linii a mohli tak pokračovat dál na východ, kdy by s velkou pravděpodobností osvobodili Prahu? Učilo by se po válce třeba o tom, že Rožmitál osvobodily americké tanky a ne až 12. května 1945 stroje s rudou hvězdou na pancíři? Proběhla by vůbec bitva na Slivici, kdyby do prostoru soustředění německých jednotek generálmajora SS von Pücklera přijely jednotky 4. tankové divize americké 3. armády? Mohlo se tak zabránit masakru obyvatel Březnice vojáky Zbraní SS, kdyby již několik dní měli Američané pod kontrolou město a nemuselo se tak čekat, až přijede od Prahy Rudá armáda? Nebo například jestli by někdo vůbec ukradl kolo panu Šedivému z chodby jeho bytu na dolu Vojtěch?

To jsou otázky, na které neznáme odpověď a nikdy se je nikdy nedozvíme. Musíme brát fakta taková, jaká jsou. Pravdou je, že na osvobození Příbramska se podílely kromě partyzánů i jednotky zemí, které nejvýrazněji pomohly porazit nacistický režim, který ovládl drtivou část Evropy a plánoval na ní provádět ve velkém politiku útisku a diskriminace ostatních národů, které stoupenci nacismu považovali za méněcenné a nevhodné pro jakoukoliv existenci. Češi vedle Židů a ostatních slovanských národů mezi ně též patřili.

Proto by neměla být zapomenuta odvaha a hrdinství těch osob, které značnou měrou pomohli zvrátit situaci ve prospěch svobody. Značnou měrou se na této svobodě podíleli i lidé z Příbramska. Na místě je vzdání holdu i vojákům americké a sovětské armády, kteří svou přítomností přinesli svobodu zdejším obyvatelům, i když o pár let později ze země druhé jmenované armády přišla jiná podoba útisku československého obyvatelstva.

Cílem této práce bylo připomenout si události na Příbramsku, v kontextu s děním v Evropě. Na Příbramsku se v měsíci květnu roku 1945 psaly dějiny, na které by nikdo neměl zapomenout. Protože pokud na ně zapomeneme, hrozí nám možnost jejich opakování (parafráze citátu amerického filosofa George Santayany).

6. Seznam použitých informační zdrojů

6.1.Prameny

- SOkA Příbram, AM Příbram: *Mimořádná válečná opatření*, inv. č. 985, kart. 65.
- SOkA Příbram, AM Příbram: *Protiletecká ochrana - 1944*, inv. č. 1053, kart. 77.
- SOkA Příbram, AM Příbram: *Veřejný klid, pořádek a bezpečnost*, inv. č. 784, sign. III/2, kart. 169.
- SOkA Příbram, AM Příbram: *Zprávy hlášené v městském rozhlasu 1942 - 1945*, inv. č. 1066, kart. 79.
- SOkA Příbram, AM Příbram: *Židé*, inv. č. 1058, kart. 78.
- SOkA Příbram, OÚ Příbram: *Marie Lánská na Březových Horách - válečné škody*, inv. č. 802, sign. V/10, kart. 183.
- SOkA Příbram, OÚ Příbram: *Podpory rodinným příslušníkům politických vězňů - spisy*, inv. č. 878, kart. 229.
- SOkA Příbram, OÚ Příbram: *Ústavní věci státu, okresů a obcí všeobecně 1939 - 1947*, inv. č. 768, sign. I/1, kart. 165.
- SOkA Příbram, OÚ Příbram: *Válečné škody*, inv. č. 798, sign. V/1a, kart. 182.
- SOkA Příbram, OÚ Příbram: *Válečné škody způsobené německou armádou*, inv. č. 800, sign. V/8, kart. 183.

6.2.Literatura

- AUSKÝ, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*. Praha: Vyšehrad, 1992. ISBN 80-7021-096-6.
- BALEK, M. a kol. *2. světová válka na Hvožd'ansku*. Hvožd'any: Obec Hvožd'any, 2015. ISBN 978-80-86914-91-6.
- BARTÍK, F. a kol. *Podbrdsko: sborník Státního okresního archivu v Příbrami. Svazek XXI/2014*. Příbram: SOA Praha - Státní okresní archiv Příbram, 2014. ISBN 978-80-86772-79-0.
- BARTÍK, F. a kol. *Podbrdsko: sborník Státního okresního archivu v Příbrami. Svazek XXII/2015*. Příbram: SOA Praha - Státní okresní archiv Příbram, 2015. ISBN 978-80-86772-89-9.
- FENCL, F: *Soumrak a svítání: Národní kronika Vodňan 1939-1945*. Vodňany: Památkový spolek ve Vodňanech, 1948. ISBN.

- GEBHART, J. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XV.b.* Praha: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-835-5.
- GEBHART, J. - KUKLÍK, J. *Dramatické i všední dny Protektorátu.* Praha: Themis, 1996. ISBN 80-85821-35-4.
- HÁLA, F. *Soubor událostí v Rožmitále pod Třemšínem 1945: Historie Rožmitálska na přelomu okupace a osvobození.* Rožmitál pod Třemšínem: není uvedeno, 2011. ISBN.
- HRBEK, J. a kol. *Draze zaplacená svoboda: Osvobození Československa 1944-1945, svazek II.* Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-975-8.
- JAKL, T. a kol. *Středočeský sborník historický 38/2012.* Praha: SOA Praha, 2013. ISBN 978-80-86772-71-4.
- KÁRNÍK, Z. - VELFL, J. *Po stopách brdských partyzánů.* Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1988. ISBN.
- KRÁL, V. *Osvobození Československa: Studie o mezinárodně politických aspektech.* Praha: Academia, 1975. ISBN.
- LAŠTOVKA, V. *Plzeň v boji proti fašismu: stručné dějiny odboje Plzeňanů proti fašistickým okupantům 1938 - 1945.* Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1975. ISBN.
- MUDRA, M. *České národní povstání v květnu 1945.* Praha: Ministerstvo obrany, 1995. ISBN 80-85469-82-0.
- PADEVĚT, J. *Krvavé finále: jaro 1945 v českých zemích.* Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2464-0.
- PECKA, J. *Na demarkační čáře: americká armáda v Čechách v roce 1945.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. ISBN 80-85270-47-1.
- VELEBNÝ, L. *Stručný průvodce historie židovského osídlení města Březnice.* Plzeň: není uvedeno, 2014. ISBN.
- VELFL, J. *Cesty ke svobodě: Věnováno účasti občanů z Příbramska v domácím a zahraničním protifašistickém odboji.* Příbram: Okresní výbor Československého svazu protifašistických bojovníků, 1987. ISBN.
- VELFL, J. *Památky Příbrami v obrazech: The sights of Příbram in pictures = Die Denkmäler der Stadt Příbram in Bildern.* Příbram: Město Příbram, 2008. ISBN 978-80-254-0974-9.
- VELFL, J. *Příbramsko za Heydrichiády.* Příbram: Okresní výbor Českého svazu protifašistických bojovníků, 1989. ISBN 80-7005-006-3.

- VELFL, J. a kol. *Slivice 1945 - Poslední události 2. světové války na Příbramsku: Sborník příspěvků z regionální historie*. Příbram: Okresní úřad Příbram a Okresní úřad Milín, 1995. ISBN.
- VOSTÁREK, J. a kol. *Poslední bitva 11. května 1945: Fakta o svědectví historiků, pamětníků, archivů a kronik Milínska*. Milín: Místní národní výbor v Milíně, 1985. ISBN.
- VOŠAHLÍK, A. *Tam, kde skončila válka*. Příbram: Knihovna Jana Drdy, 2005. ISBN 80-86937-10-0.
- ŽÁČEK, P. *Prahou pod pancířem vlasovců*. Praha: Mladá fronta, 2014. České květnové povstání ve fotografiích. ISBN 978-80-204-2681-9.